

"ÆRE VÆRE MINE DØTRE"

Hvordan kan et hjelpeapparat håndtere kollektivistiske strukturer knyttet til utsatte for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse?

”Hør B! Si til din søster, si til henne at min far skal levere. at jeg kommer tilbake til Norge på grunn av henne.... Og da skal jeg vise C. Vi får se.”

”Mannen som vil bevare sin ære. Du slakter henne og drar videre! Du rømmer til Tyskland med sine 80 millioner innbyggere, jeg sender til deg og ordner for deg. Du reiser til Hellas skjønner du? Ellers så vil jeg ikke snakke med deg i det hele tatt, du sitter hjemme som er kjerring mens D puler din søster og andre puler din søster. Pføy på din ære”.

”Jeg er en bikkje fordi jeg ikke har slaktet henne og gått i fengsel. Hun må slaktes fra øre til øre”.

”Du må vite at jeg kommer til å drepe seg og din søster på en natt uten månelys, dersom jeg blir returnert og barna blir tatt i fra meg”.

”Jeg kommer til å bli lettet hvis jeg dreper dere”.

”Jeg kommer jo tilbake til Norge uansett, jeg kommer. Om jeg får tak i deg så skal jeg forvandle deg til kebab og gå inn i fengsel. Hører du? Du og din søster! Pass dere for å se meg i livet. Du og din søster. Om de får meg tilbake i Norge nå, de vil få meg tilbake, da skal jeg gjøre deg og din søster til kebab!”, og eller lignende.

”Du får en dag, C din dag kommer, og da vil du si: jeg vil kysse dine sko, dine føtter. Jeg håper at du skal ydmykes, at den ene tygger deg for så å spytte deg ut tygge og spytte ut, og da vil si, ja min far har rett. Gå! Din ludder din hore, som du har ydmykt oss. Pføy”.

- Sitat hentet fra Norges Høyesterett, HR-2019-440-A

SAMMENDRAG

Bakgrunn og formål: Æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er alle praksiser som i verste fall kan ende opp i et æresdrap. For å kunne forhindre og forebygge slik praksis er det nødvendig at hjelpeapparatet innehar den rette kunnskapen og avdekkingskompetansen. Med Regjeringens handlingsplan: Retten til å bestemme over eget liv: handlingsplan (2017-2020) har regjeringen kommet med 28 tiltak for å forbedre hjelpeapparatet. I denne oppgaven undersøkes det hvordan et hjelpeapparat håndterer kollektivistiske strukturer knyttet til utsatte for negativ kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, og da særlig hvilke faktorer som virker inn i håndteringen, hvilke kriterier som legges til grunn for tiltak og hvilke drivkrefter som ligger bak æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Teori: For å belyse problemstillingen, har ulike teorier innenfor følgende emner gjort det mulig å vurdere hvordan kunnskap, erfaring og kompetanse henger sammen med forebygging, avdekking og samhandling: risiko, sikkerhetsstyring, forsvar i dybden, aktive feil og latente forhold, det sosio-tekniske system, individuelle friheter/migrasjonsmodellen, beslutningsprosessen og håndtering av informasjon.

Metode: Denne oppgaven har en kvalitativ forskningsmetode som basis, og en abduktiv forskningsstrategi. Jeg har intervjuet 15 informanter fra ulike deler av hjelpeapparatet og dataene fra disse intervjuene er brukt for å svare på problemstillingen. Intervjuobjektene representerer et vidt spekter av hjelpeapparater og har nøkkelroller som sentrale kontaktpunkter i møte med utsatte for æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Resultat og konklusjon: Målet med denne oppgaven er å se på hvordan man kan unngå uønskete hendelser ved å se på hvordan kunnskap, erfaring og kompetanse henger sammen med forebygging, avdekking og samhandling. Det har vært viktig å undersøke deres synspunkter og erfaringer i forhold til møte med denne sårbare gruppen. I dette arbeidet har det også kommet frem at sårbare mennesker med fysisk psykiske funksjonsnedsettelse trenger et bedre vern og et bredt støtteapparat for å ikke bli utnyttet til tvangsgiftemål eller andre uønskede hendelser. Oppgaven viser at kunnskap er viktig for fenomenforståelsen og for avdekkingskompetansen ved kontaktpunkter mellom sårbare mennesker og hjelpeapparatet. Samhandling mellom aktørene gjør at systemet klarer å møte utfordringer ved å hjelpe de personene som er ekstra utsatt og sårbare. Mine undersøkelser tilsier at Regjeringens handlingsplan og det økte fokuset æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlesting har fått i hjelpeapparatet har ført til en betydelig forbedring i hjelpeapparatets evne til å håndtere de kollektivistiske strukturene knyttet til de utsatte gruppene. Samtidig viser mine undersøkelser også at

hjelpeapparatets erfaring er en sentral faktor i hjelpeapparatets evne til tiltak. Samordning og kunnskapsdeling mellom aktørene i hjelpeapparatet som har den relevante erfaringen er derfor sentralt. Etter min vurderinger viser også Prosjekt November ved Stovner politistasjon god håndtering av et krevende problemområde, og er derfor en ordning som bør videreføres og implementeres også utenfor Oslo.

FORORD

Denne oppgaven markere slutten på to lærerike år ved masterstudiet i samfunnssikkerhet ved Universitetet i Stavanger. Det har vært lærerikt med gode forelesere som har gjort fagene spennende og levende.

Jeg har valgt å skrive om et område som jeg er opptatt av: Æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er brutalt og gjennomgripende for de utsatte og er et tema som fortjener oppmerksomhet og beskyttelse fra hjelpeapparatet og fra samfunnet for øvrig. Heldigvis er det et område som har fått økt oppmerksom og jeg opplever at det er positive tendenser i flere ledd.

Jeg vil rette en takk til alle informantene som tok seg tid til å bidra til denne oppgaven. Deres erfaring og innsikt ha vist det gode arbeidet som gjøres der ute.

Videre ønsker jeg å takke Universitetet i Stavanger og min veileder Odd Einar Falsnes Olsen.

Sist men ikke minst vil jeg takke familie og venner for god støtte underveis.

Stavanger, 1. august 2019

Thomas Ellingsen Gryte

Innhold

1.	INNLEDNING OG PROBLEMSTILLING	8
1.1	Introduksjon	8
1.2	Tidligere forskning	10
1.3	Problemstilling og avgrensning	10
1.4	Oppgavens oppbygging	12
1.5	Begrepsavklaringer	12
2.	KONTEKST	15
2.1	Introduksjon	15
2.2	Hendelser i Norge:	15
2.3	Hjelpeapparatet	17
3.	TEORETISK TILNÆRMING	18
3.1	Risiko	18
3.2	Sikkerhetsstyring	19
3.3	Forsvar i dybden:	23
3.4	Aktive feil og latente forhold:	23
3.5	Det sosio-tekniske system	25
3.6	Individuelle friheter/Migrasjonsmodellen	26
3.7	Beslutningsprosesser	28
3.8	Håndtering av informasjon	29
4.	METODE	32
4.1	Forskningsdesign	32
4.2	Kvalitativ metode	32
4.3	Valg av forskningsstrategi	33
4.4	Datatyper	34
4.5	Datainnsamling	35
4.6	Forskningskvalitet	39
4.7	Etiske refleksjoner	40
4.8	Metodiske styrker og svakheter	41
5.	EMPIRI	43
5.1	Systemanalyse	43
5.2	Systembeskrivelse	51
5.3	Systemvurdering	54
6.	DRØFTING	66
6.1	Introduksjon	66
6.2	Drøfting	66

7.	KONKLUSJON	76
7.1	Oppsummering og konklusjon.....	76
7.2	Anbefalinger til videre forskning.....	77

1. INNLEDNING OG PROBLEMSTILLING

1.1 Introduksjon

Sitatene over er hentet fra Høyesterettsdom (*HR-2019-440-A*) som er historisk i den forstand at det er den første dommen i Norge som setter ære som motiv for kriminelle handlinger. Gjengivelsen av hvordan ære fikk en far til å drepe sin datter danner et bakteppe for tema som vil belyses i denne oppgaven.

I Norge er æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse først og fremst utbredt i innvandrer miljøer hvor fremmede kulturer og holdninger møter norsk kultur og norske holdninger. Æresrelatert vold blir av Barne- og ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) sett på som en form for vold i nære relasjoner, hvor volden utøves for å beskytte familiens ære og som kan bli utøvd av flere enn en person (Bufdir, 2019, s. 6). Ekstrem og negativ sosial kontroll forringer livskvaliteten til mange mennesker og kan føles som en forventning og en følelse av kontroll som er negativ med tanke på å kunne leve slik man ønsker. Forskning viser at det er et behov for å skille æresrelatert vold fra vanlige former for vold (Payton 2014). Frihet og personlig sikkerhet er viktige forutsetninger for livsutfoldelse. Ofte er det knyttet til store psykiske belastninger for personene som blir utsatt for æresvold eller negativ sosial kontroll. I tillegg til at ekstrem og negativ sosial kontroll kan ha omfattende negative konsekvenser for den det rammer, er ofrene ofte sårbare.

Æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er derfor ikke et justis- og kriminalproblem alene, men det like mye – kanskje mer – et spørsmål om integrering.

Norge er allerede et foregangsland når det kommer til å politiske vedtak i kampen mot tvangsekteskap (Bredal 2018). Selv om det har blitt et økt fokus rundt æresrelatert vold siden 2000 –tallet så er det enda et gjeldende problem i store deler av verden. Av eksisterende statistikk nevner Lillevik at det i perioden 2013-2017 ble innmeldt totalt 1026 saker som omhandlet æresvold (Lillevik, 2019, s. 167).

I 2009 anslo FN at over 5 000 mennesker døde hver dag på verdensbasis som følge av æresrelatert vold (FN, 2009). Forskning fra Irakisk Kurdistan og Storbritannia viser til gode resultater ved å utdanne folk i førstelinjearbeid iforhold til skadelige holdninger mot kvinner (Hague, Gill et al. 2013). I Norge har det blitt fokusert mer på æresrelatert vold og negativ sosial kontroll ettersom at det er en problemstilling som mange mennesker lever med (Bufdir, 2019, s.12). Forskning gjort i Storbritannia viser til at ofre for æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er definert som en gruppe

som er særlig utsatt for den mest alvorlige kriminaliteten, de som er særlig sårbare på grunn av alder, fysisk eller psykisk helse, og ofre som lever med trusselen om vold (Aisha K. Gill, 2018:576).

Den ovenfor nevnte Høyesterettsdom av 04.03.2019 er historisk fordi Høyesterett begrunner ære som hovedmotiv for første gang (Strand, 2019). Dommen understreker også viktigheten av at hjelpeapparatet og relevante aktører øker kunnskapen rundt hvordan æresrelatert vold, tvangsekteskap og negativ sosial kontroll arter seg.

Som et tiltak for å samkjøre innsatsen mot æresrelatert vold og ekstrem sosial kontroll, har Justis- og beredskapsdepartementet lansert handlingsplanene: ”Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlig begrensninger av unges frihet 2013-2016” og ”Retten til å bestemme over eget liv handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse 2017-2020”. Begge planene har hatt som mål at rettsvernet til den enkelte blir styrket, og at den forebyggende innsatsen blir forsterket (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017).

Et av tiltakene under nåværende Handlingsplan (2017-2020) er etableringen av det tverrfaglige og tverr-etatlige Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll. Det melder i sin årsrapport for 2018 å ha veiledet forskjellige etater i 595 enkeltsaker (Bufdir, 2019). Kompetanseteamet møter ofre for æresrelatert vold og ekstrem sosial kontroll i første linje og hvor mye i arbeidet med å forebygge og avdekke æresrelatert vold gjøres. (Gruber 2011).

Viktigheten av at de som er i førstelinje i møter med mennesker som er utsatt for æresrelatert vold, har den nødvendige kompetanse om æresrelatert vold, flerkulturell forståelse og kultursensitiv metodikk for kommunikasjon og avdekning er stor. For eksempel vil avdekking av tvangsekteskap være enklere enn avdekking av kjønnslemlestelse da forskning fra Storbritannia viser at tvangsekteskap er mer kjent i familiære kretser mens kjønnslemlestelse er mer skjult (Gangoli 2018).

Hjelpeapparatets håndtering av kollektivistiske strukturer knyttet til utsatte for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er en prioriteringssak hvor politiske føringer og ressursallokering har stor betydning for hjelpeapparatets muligheter og gjennomføringsevne. Dette gjelder særlig implementeringen av de tiltakene som ligger i regjeringens handlingsplan. Et av funnene i denne oppgaven belyser nettopp den positive effekten som et særskilt satsingsprosjekt fra det offentliges side kan ha.

I tillegg til de offentlige aktørene innenfor hjelpeapparatet er systemet også avhengig av frivillige organisasjoner for å drive holdningsskapende arbeid, forebyggende tiltak og avdekking av risiko.

1.2 Tidligere forskning

Her vil jeg presentere tidligere forskning som har dannet et bakteppe for oppgaven.

Shaping Priority Services for UK Victims of Honour-Based Violence/Abuse, Forced Marriage, and Female Genital Mutilation, A. Gill, P. Cox and R. Weir.

Artikkelen søker å se på fire forskjellige stadier mellom møter av hjelpeapparat(politiet) og ofre for Æresrelatert vold, Tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Dette gjelder særlig avdekking av ofre, komme til straffesporet, hvordanbeskytte offeret og hvordan få saken gjennom(Aisha K. Gill 2018).

Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll, Jon Horgen Friberg og Mathilde Bjørnset, FAFO-Rapport 2019:01(Bjørnset 2019). Rapporten søker å beskrive fire ulike sosiale dimensjoner, som alle har stor betydning for organisering av familieliv og utøvelse av sosial kontroll. Den omhandler:

1. Hvorvidt menneskelig verdi er knyttet til ære (som må kreves eller gis av andre) eller verdighet (som er iboende).
2. Om enkeltmennesker først og fremst har plikter og rettigheter i kraft av å være individer eller en del av en gruppe.
3. Om forholdet mellom kjønn og generasjoner er preget av patriarkalske autoritetsrelasjoner eller større grad av likestilling.
4. Om normer sosial atferd er forankret i religiøse eller sekulære verdier/spilleregler (Bjørnset 2019).

1.3 Problemstilling og avgrensning

I denne oppgaven har jeg sett nærmere på hjelpeapparatets håndtering av risikoen for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Forebygging, avdekking og samhandling er tre viktige faktorer for å unngå æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Jeg har arbeidet ut fra følgende problemstilling:

Hvordan kan et hjelpeapparat håndtere kollektivistiske strukturer knyttet til utsatte for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse?

Ettersom denne oppgaven fokuserer på kunnskap og erfaring hos hjelpeapparatet, har jeg tatt utgangspunkt i innsatsområde 4 i "Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse: Retten til å bestemme over eget liv (2017-2020)", som omhandler nettopp tiltak for å styrke kunnskapen i hjelpeapparatet og i tjenestetilbudet.

Hovedproblemstillingen har munnet ut i følgende tre forskningsspørsmål:

- *Forskningsspørsmål 1: Hvilke faktorer virker inn i håndtering av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse??*
- *Forskningsspørsmål 2: Hvilke kriterier legges til grunn for å iverksette tiltak?*
- *Forskningsspørsmål 3: Hva er drivkreftene bak æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse?*

Mine undersøkelser har avdekket en sterk sammenhengen mellom hjelpeapparatets håndtering av utsatte for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse og den kunnskap og erfaring vedkommende hjelpeapparat besitter. Mitt hovedfokus har derfor vært rettet mot samsillet mellom erfaring og håndtering, og da hvordan håndteringen til det hjelpeapparatet som står i førstelinjen påvirkes av den kunnskap og erfaring det har. Hertil hører også hjelpeapparatets avdekkingskompetanse og bruk av hensiktsmessige verktøy for å unngå æresrelatert vold. Dette har gitt grunnlag for å undersøke aktører i hjelpeapparatet som har særlig erfaring og kompetanse innenfor feltet.

Det er fellesskapet som definerer normer og regler for samfunnet og har man i tillegg en æreskomponent ved at negativ sosial kontroll forekommer i et veldig kollektivistisk miljø hvor ære er det som er førende og hovedvaluta for alle deltakerne innen det nettverket. Jeg mener derfor det er naturlig å se på æresrelatert vold og negativ sosial kontroll som svært beslektede begreper og har tatt æresrelatert vold med i betraktningen, selv om dette ikke er uttrykkelig nevnt i handlingsplanens tema.

1.4 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er delt inn i seks hoveddeler:

1. Innledning og kontekst; Bakgrunn for oppgaven, tidligere forskning, samt presentasjon av problemstilling, avgrensning, begrepsavklaringer og kontekst.
2. Teoretisk tilnærming: Gjennomgang av relevante teorier knyttet opp mot forskningsspørsmålene
3. Metode: Gjennomgang av forskningsdesign, metodiske valg, datatyper og datainnsamling, etiske refleksjoner og metodiske styrker og svakheter
4. Empiri: Gjennomgang av empiriske funn fra intervjuer
5. Drøfting: Empiri settes opp mot teorien for å vurdere om eksisterende teori kan forklare de empiriske funnene.
6. Konklusjon: Konkluderende svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene, samt anbefalinger til videre forskning

1.5 Begrepsavklaringer

Her presenteres en del begreper slik de er forstått i oppgaven.

Negativ sosial kontroll:	Ulike former for oppsyn, press, trusler og tvang som utøves for å sikre at enkeltpersoner lever i tråd med familiens eller gruppens normer (beredskapsdepartementet 2017, Bjørnset 2019).
Æresrelatert vold:	Vold utløst av familiens behov for å ivareta eller gjenopprette ære og anseelse. Dette forekommer i familier med sterke kollektivistiske og patriarkalske verdier. Jenter er særlig utsatt fordi deres seksuelle atferd er uløselig knyttet til familiens ære, og fordi uønsket adferd kan påføre hele familien skam (beredskapsdepartementet 2017).
Kjønnslemlestelse:	Et inngrep i en kvinnes kjønnsorgan som skader kjønnsorganet eller påfører det varige forandringer. Kjønnslemlestelse er forbundet med intens smerte og blødninger, og kan føre til infeksjoner, kroniske smerter, seksuelle problemer, psykiske problemer,

fødselskomplikasjoner, og økt fare for dødfødsler (beredskapsdepartementet 2017).

Tvangsekteskap:

Ekteskapsinngåelse der en eller begge ektefellene ikke har mulighet til å velge o forbli ugift uten å bli utsatt for vold, frihetsberøvelse, annen straffbar eller urettmessig atferd eller utilbørlig press. Tvangsekteskap er en form for vold i nære relasjoner, og kan i praksis også innebære at den enkelte ikke har mulighet til å velge seg ut av en forlovelse eller et inngått ekteskap, eller velge en partner på tvers av familiens ønsker, uten å bli utsatt for represalier (beredskapsdepartementet 2017).

Straffeloven § 253.

Tvangsekteskap:

Den som ved vold, frihetsberøvelse, annen straffbar eller urettmessig atferd eller utilbørlig press tvinger noen til å inngå ekteskap, straffes med fengsel inntil 6 år. På samme måte straffes den som ved å forlede eller på en annen måte medvirker til at en person reiser til et annet land enn der personen er bosatt, med forsett om at personen der vil bli utsatt for en handling som nevnt i første ledd (beredskapsdepartementet 2017).

Brudd på

ekteskapsloven § 262.

Den som inngår et ekteskap til tross for at han allerede er gift, straffes med bot eller fengsel inntil 1 år. Den som inngår et ekteskap med noen som er under 16 år, straffes med fengsel inntil 3 år. Den som var uvitende om at fornærmede var under 16 år, kan likevel straffes hvis han på noe punkt kan klandres for sin uvitenhet. Straff kan bortfalle dersom ektefellene er omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling (beredskapsdepartementet 2017).

Vold:

Vold kommer i mange former og kan innebære både å bruke fysisk makt og å ha kontroll eller makt over noen (Lillevik,2019). I alle relasjoner har vi en form for maktstruktur og ved å se på vold som et relasjonelt fenomen

kan vi se hvordan makt misbrukes av folk i nære relasjoner. I nære relasjoner skjer vold mellom mennesker som har et slags forhold til hverandre.

Per Isdal definerer vold som: Enhver handling rettet mot en annen person, som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin eller slutter å gjøre noe den vil (Isdaal,2000).

Vold kan dermed vær en funksjonell handling, hvor handlingen har et mål om å påvirke andre (Isdal,2018). En voldsutøver eller voldsutøverne er avsendere hvor vold blir budskapet til et eller flere offer (Isdal, 2018, s.39).

Verdens helseorganisasjon (WHO) definerer vold slik: The intentional use of physical force or power, threatened or actual, against oneself, another person, or against a group or community, that either results in or has a high likelihood of resulting in injury, death, psychological harm, maldevelopment or deprivation (Krug, Dahlberg, Mercy, Zwi & Lozano, 2002, s. 23)

Ære:

Ære kan forbindes med ord som selvfølelse, sosial annerkjennelse, omdømme, sosial status og posisjon. Det er noe vi finner i alle kulturer og kan i utgangspunktet være et positivt og universelt begrep. Ære blir ofte forbundet med edle, noble eller heltmodige handlinger og handler om verdi i egne og andres øyne, om selvrespekt og sosial respekt (Unni Wikan,2008, s. 9). På en annen side er ære et kjønnet begrep hvor det sies at mannen har ære, mens kvinnen har skammen (U.Wikan, s.9).

Men når æren blir krenket er det i mange kulturer et behov for å opprette den tapte selvfølelsen, sosiale annerkjennelsen, sosiale status og posisjon.

Ære inneholder kodekser eller regelsett som styrer familiemedlemmer men omfanget, betydningen og konsekvenser av æreskodekser varierer fra kultur til kultur (Lillevik, s169). Innad i kulturer kan familier, subkulturer, klaner og stammer operere med forskjellige regler for hva som gir og tar ære (Lillevik, s169). Dette avgjør også i hvor stor del av det kollektive som blir vanæret.

2. KONTEKST

2.1 Introduksjon

Det har i de siste årene kommet flere og flere saker hvor drap, vold eller trusler om vold gjøres for å gjenopprette tapt ære. Det er mange mennesker i Norge som blir fanget mellom de kulturelle og sosiale reglene til familien/gruppen og det norske samfunnets lover og normer.

Hjelpeapparatet blir ofte blinde for dette da de gjerne ikke har avdekkingskompetansen, kunnskapen eller erfaringen for å forebygge slike hendelser.

Istanbulkonvensjonen:

Artikkel 33-41 pålegger partene å sikre at nærmere angitte handlinger er kriminalisert. Dette omfatter psykisk vold, personforfølgelse, fysisk vold, seksuell vold og voldtekt, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, tvungen abort og tvungen sterilisering. Konvensjonen slår videre fast at barn kan være vitner til vold og at dette skal inngå i kategorien vold i nære relasjoner (Lidén & Bredal, 2017, s 20). Videre pålegges partene å sikre at seksuell trakassering møtes med sanksjoner. Ved å ratifisere konvensjonen i 2017 har Norge forpliktet seg til å utvikle en helhetlig og koordinert politikk som omfavner alle former for vold som dekkes av konvensjonen slik det nevnes i artikkel 7 (Lidén & Bredal, 2017, s. 20)

2.2 Hendelser i Norge:

I Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll årsrapport for 2018 viser det at kompetanseteamet har veiledet 595 enkeltsaker som omhandler tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og ulike former for æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Rapporten viser til at i de innmeldte sakene så var hovedbekymringen trusler/vold 22% (128), ufrivillig opphold i utlandet

15,5% (92), mistanke om gjennomført tvangsekteskap 15% (89), og frykt for tvangsekteskap 12,3% (73)(Bufdir,2019, s. 12).

Videre var mistanke om ufrivillig opphold i utlandet 7,6% (45), frykt for ufrivillig opphold i utlandet 6,9% (41), ekstrem kontroll/ekstrem sosial kontroll 6,6% (39), Annet 4,9% (29), frykt for kjønnslemlestelse 3% (18), gjennomført tvangsekteskap 2% (12), negativ sosial kontroll 1,7% (10), Barneekteskap(under 18 år ved ekteskapsinngåelse) 1% (6), tvunget til å forbli i ekteskapet 0,8% (5), gjennomført kjønnslemlestelse 0,7% (4)og mistanke om barneekteskap 0,5% (3).

Fra årsrapporten 2018 var det ikke meldt inn saker hvor det var mistanke om gjennomført kjønnslemlestelse 0% (0) eller frykt for kjønnslemlestelse og tvangsekteskap 0% (0) (Bufdir,2019, s. 12). Dette er allikevel problemstillinger som har vært tilfeller i tidligere år. I 2017 var 1%(3) av sakene saker hvor det var mistanke om gjennomført kjønnslemlestelse (Bufdir,2018, s. 11).

Helt siden 1960-tallet har Norge fått en økt innvandring til landet. Mye er arbeidsinnvandring, men vi har i de siste årene fått en større innvandring av mennesker som flykter fra krig og er kommet til Norge på et humanitært grunnlag. Med disse menneskene kommer det kulturelle skikker og regler som har vært gjeldende i hjemlandet. Da det er mange mennesker som lever med denne problematikken har Norge ratifisert Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner ble åpnet for signering i Istanbul i 2011(Lidén & Bredal, 2017, s. 19). Dette krever videre handling, og det har resultert i handlingsplanen Retten til å bestemme over eget liv, handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Rapporten fra 2018 viser at flertallet av sakene omhandler 76% jenter/kvinner, mens 20% gjaldt gutter/menn. Av sakene som ble meldt inn til kompetanseteamet var kjønn ukjent i 4% av sakene(Bufdir,2019, s. 14).

I sakene som er blitt meldt in gjelder 54,5% av sakene personer over 18 år, mens 45,5% gjelder personer under 18 år (Bufdir,2019, s. 15). Rapporten viser at Kompetanseteamet mottok henvendelser om personer med opprinnelse fr 45 ulike land i 2018. Hvor de fleste personene hadde opprinnelse fra Pakistan, Somalia, Irak, Syria og Afghanistan (Bufdir,2019, s. 16).

2.3 Hjelpeapparatet

For å Vedtak nr. 4375 (2015-2016 :”Stortinget ber regjeringen å sørge for at politi, skoler og andre relevante, offentlige etater sikres tilstrekkelig kunnskap om tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, og æresrelatert vold, inkludert æresdrap”. Det resulterte i at Justis- og beredskapsdepartementet har laget en handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020), hvor det er fremmet tiltak som skal redusere bruken av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Æresrelatert vold er ofte vanskelig å avdekke for hjelpeapparatet eller andre offentlige etater. Dette kan være på grunn av mangel på kunnskap, kompetanse eller om informasjonen fra dem som møter de utsatte kommer frem til dem som lager tiltakene. Om man har fått tilstrekkelig opplæring i hvordan man avdekker æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse vil i stor grad ha med om man får den rette kursingen eller utdanningen. Hvor midler bevilges og hva man skal satse på påvirker også tilbudet til de utsatte. Hjelpeapparatet består av både statlige og humanitære organisasjoner som prøver å rekke ut til utsatte og sårbare mennesker.

3. TEORETISK TILNÆRMING

I dette kapitlet vil jeg presentere relevant teori som kan hjelpe til å besvare oppgavens problemstilling:

"Hvordan hjelpeapparatet skal håndterere kollektivistiske strukturer knyttet til utsatte for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse".

Vold i seg selv er uforutsigbar, tilsiktet og kommer i mange forskjellige former. Når vi legger til æresbegrepet øker dette uforutsigbarheten og kompleksiteten til volden. Det vil dermed være viktig for undersøkelsen å vise hvordan hjelpeapparat kan forebygge, avdekke og samhandle i håndtering av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Sårbarhetsfaktorer til både offer for æresrelatert vold og voldsutøvere vil være viktig for å forstå hvordan handlingsplanen "Retten til å bestemme over eget liv (2017-2020)" implementerer tiltak for å senke sårbarheten og øke resiliensen til en gruppe som opplever æresrelatert vold, tvangsekteskap, kjønnslemlesting og negativ kontroll.

For å belyse problemstillingen, omhandler dette kapitlet følgende teorier: *risiko (pkt 3.1), sikkerhetsstyring (pkt. 3.2), forsvar i dybden (pkt. 3.3), aktive feil og latente forhold (pkt. 3.4), det sosio-tekniske system (pkt. 3.5), individuelle friheter/migrasjonsmodellen (pkt. 3.6), beslutningsprosessen (pkt. 3.7) og håndtering av informasjon (pkt. 3.8).*

3.1 Risiko

Risiko kan uttrykkes som forholdet mellom trusselen mot en gitt verdi og verdiens sårbarhet mot denne trusselen. Verdien i denne definisjonen på risiko kan være eiendom, eget eller andres liv og samfunnet.

I perspektiver for samfunnssikkerhet skilles det mellom to kunnskapssyn på risiko. Det skilles mellom et realistisk og et konstruktivistisk kunnskapssyn (Engen et.al, 2016, s.78). Et realistisk kunnskapssyn vil definere risiko slik:

- *Risiko er produktet av sannsynlighet og konsekvens (Engen, et. al, 2017, s. 78).*

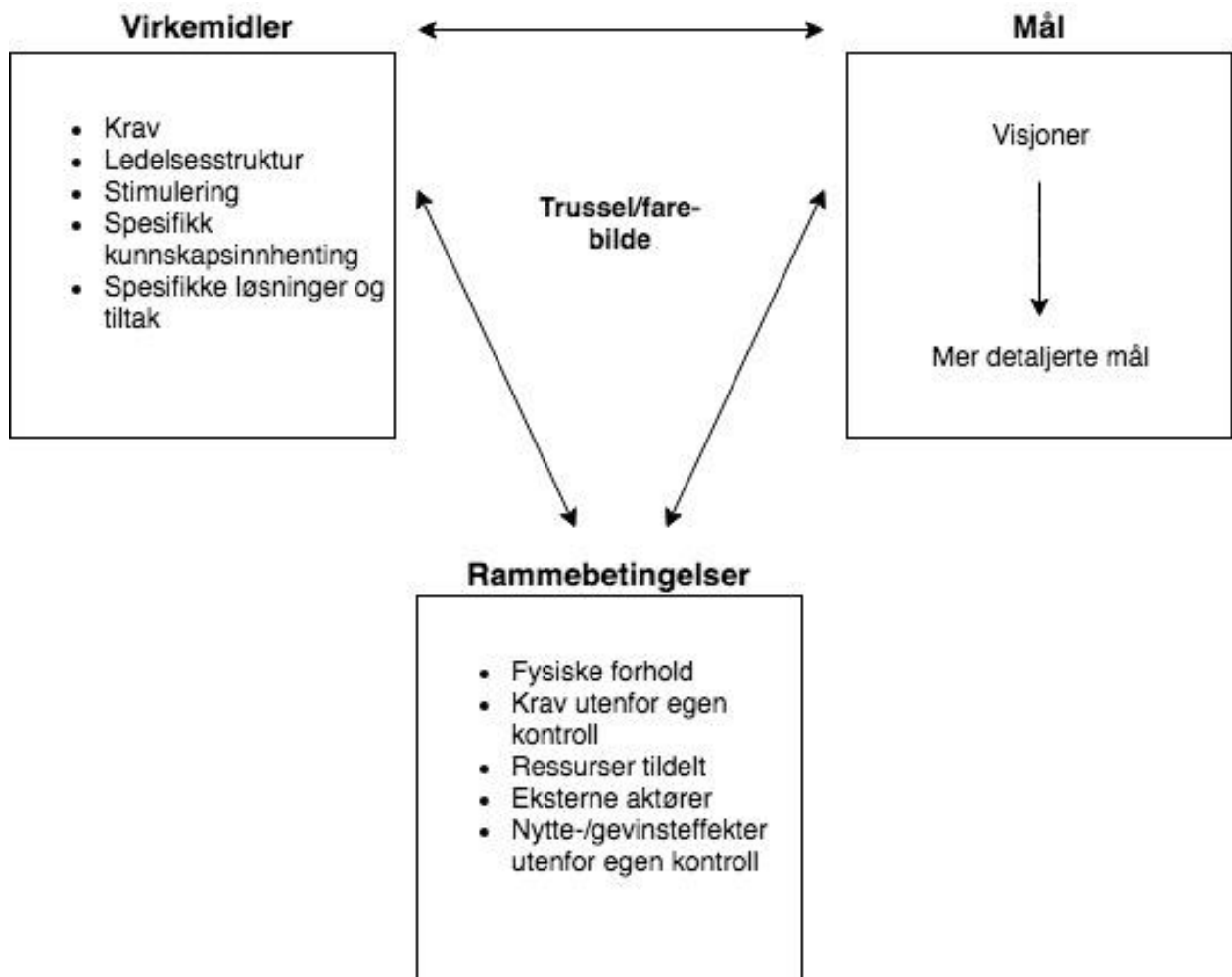
Dette kunnskapssynet finner risiko ved å basere seg på bruk av matematiske og statistiske modeller og beregningsmetoder for å forutsi konsekvenser og muligheter for hendelser (Engen et al. 2016, s. 78).

Et konstruktivistisk kunnskapssyn vil i utgangspunktet være hvordan man som individer og kollektiv forstår, tolker og forteller om fremtiden (Engen et al., 2017, s. 79).

Innenfor samfunnsvitenskapen kan risiko referere til alle aspekter av folks opplevelser og følelser i forhold til hva slags farer de står overfor, hvilke konsekvenser farene kan føre til (tap, ulemper, fordeler) og hva som er akseptabelt (Aven, Boyesen et al. 2004). Videre fokuseres det på hvordan opplevelse og forståelse av risiko blir konstruert i samspill mellom enkeltindivider, grupper, organisasjoner og institusjoner.

3.2 Sikkerhetsstyring

I håndteringen av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er sikkerhetsstyringen av denne problemstillingen et viktig aspekt. Sikkerhetsstyring kan defineres som alle tiltak som iverksettes for å oppnå, opprettholde og videreutvikle et sikkerhetsnivå i overensstemmelse med definerte mål (Aven, Boyesen et al. 2004). Målet med sikkerhetsstyring er å finne frem til virkemidler, løsninger og tiltak som er tilpasset rammebetingelsene, og som er best mulig med hensyn til sikkerhet, økonomi og andre forhold, og som tilfredsstillende relevante krav (Aven, Boyesen et al. 2004).

Modell for sikkerhetsstyring (Aven, Boyesen et al. 2004)

Modellen for sikkerhetsstyring tar til sikte på å vise hvordan sikkerhetsstyring gjøres i møte med en trussel eller fare-bilde. Handlingsplanen mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020) er myndighetenes sikkerhetsstyring av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

3.2.1 Mål

Sikkerhetsstyring krever at man har et mål for de virkemidlene man bruker i sikkerhetsstyringen. Et mål representerer en retning eller ett resultat det er ønskelig å oppnå. Når et mål springer ut fra en visjon som er mer langsiktig er dette et ideelt mål og hvor hensikten er å sørge for en fremtidsrettet og dynamisk prosess. Et ideelt mål vil for eksempel være at man har en nullvisjon for æresrelatert vold eller negativ sosial kontroll i Norge.

Man går fra en visjon av for eksempel null partnerdrap eller æresdrap til mer detaljerte mål for hvordan man skal klare å gjennomføre det. Dette kalles gjerne for suksesskriterier og brukes til å vurdere resultatene av målene. I handlingsplanen er det laget fem innsatsområder som særlig skal fokuseres på for å beskytte ofre for æresrelatert vold og negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

I sikkerhetsstyringen blir virkemidler delt inn i kategoriene:

1. Krav
2. Ledelsesstruktur og –utøvelse
3. Stimulering
4. Spesifikk kunnskapsinnhenting
5. Spesifikke løsninger og tiltak

3.2.2 Krav

Denne kategorien viser til lover, forskrifter og regler som styringsverktøy for sikkerhetsstyring og skal sørge for at personer, bedrifter eller organisasjoner driver med aktiviteter som er bærekraftige for liv og helse, miljø, økonomi, estetikk, kulturminne og trivsel (Aven, Boyesen et al. 2004). Aven kategoriserer krav etter om de er styringsbaserte, risikobaserte eller deterministiske (Aven, Boyesen et al. 2004).

- Styringsbaserte: Dette er krav organisering og styring av en virksomhet eller organisasjon. Her vil for eksempel krav om å ha internkontroller eller krav om individuell tilpasning av tilbud være gode eksempler.
- Risikobaserte: Dette er krav til metoder og fremgangsmåter for å identifisere og vurdere risiko. Politiets risikovurderingsverktøy SARA og PATRIARK er gode eksempler på dette når det kommer til risikovurdering av partnervold og æresrelatert vold.
- Deterministiske: Dette er konkrete krav til tekniske og operasjonelle løsninger. Dette kan for eksempel være krav til fysisk sikring av lokaler og uteområder ved norske Krisesentre. (Aven, Boyesen et al. 2004).

3.2.3 Ledelsesstruktur og –utøvelse

- Utforming av mål og visjoner
- Utforming av hensiktsmessige løsningsforslag og tiltak

- Bruk av ulike former for analyser og vurderinger for å vurdere godheten av disse
- Bruk av stimulerings tiltak (Aven, Boyesen et al. 2004).

3.2.4 Stimulering

Stimulering er ifølge Aven tiltak som er rettet mot enkeltpersoner og organisasjoner for å stimulere disse til å bevege seg i en spesiell retning for å oppnå ønsket sikkerhet (Aven, Boyesen et al. 2004). Dette kan gjøres ved insentiver, kursing og kompetanseheving og motivering.

Insentiver: kan ses på som en belønning for iverksette visse tiltak, for å oppnå spesielle resultater og for å implementere nye regler.

Opplæring: er en del av stimulering og en viktig del hvor det drives med kompetanseheving, holdningskampanjer og kursing generelt.

Motivering: Kan være en del av opplæring, men kan også være holdningskampanjer for ansatte i en virksomhet.

3.2.5 Spesifikk kunnskapsinnhenting

Med spesifikk kunnskapsinnhenting menes det metoder for å kartlegge og beskrive situasjon og ”godheten” av et system eller aktivitet (Aven, Boyesen et al. 2004). Dette kan være følgeevalueringer av en handlingsplan for å kartlegge godheten av tiltakene i handlingsplanen. Videre kan spesifikk kunnskapsinnhenting være forskningsresultater, statistikk over hendelser og årsakene til dem. Dette vil gi mulighet til å forbedre tiltak eller sette nye mål for å forbedre sikkerhetsstyring på området. Eksempler på dette er risiko- og sårbarhetsanalyser, ytelsesanalyser av beredskapssystemer, nytte/kostnadsanalyser konsekvensanalyser og konsekvensutredninger (Aven, Boyesen et al. 2004).

3.2.6 Spesifikke løsninger og tiltak

Løsninger og tiltak skal rekke over forskjellige steder i sikkerhetsstyringen. For å oppnå en god sikkerhetsstyring er det viktig å søke å oppnå/tilpasse til høy sikkerhet, god økonomi, myndighetskrav, miljøbetingelser, produksjonsbetingelser og forventninger. Med løsninger søker man å forbedre et eller flere tiltak og kan gjøres ved å bruke ny kunnskap, kompetanse eller erfaringer til å endre på kjente konsepter, tilpasse kjente konsepter, legge til tiltak og sette sammen kjente løsninger (Aven, Boyesen et al. 2004, s.78).

Tiltak deles inn i tekniske tiltak, organisatoriske tiltak og operasjonelle tiltak(Aven, Boyesen et al. 2004:,s.79).

- Tekniske tiltak: Dette er enten aktive beskyttelsestiltak som en voldsalarm eller passive beskyttelsestiltak som en adressesperre.
- Organisatoriske tiltak: Dette er tiltak som søker å forbedre hvordan forskjellige etater samhandler, kompetanseheving, øvelser, bedre planleggingsprosesser, ledelse og ansvarsforhold og ulike samarbeidsordninger. Et eksempel på dette kan være politiets mål om at alle politikammer i landet skal ha opplæring i risikovurderingsverktøyet PATRIARK.

3.3 Forsvar i dybden:

Et system som har mange forskjellige komponenter for å fungere på en sikker måte vil være avhengig av å ha et forsvar mot ulykker. For å begrense og stoppe praksisen av æresrelatert vold og negativ kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er det viktig å ha forskjellige barrierer som kan forhindre ulykker.

Barrierene i Reasons forsvar-i-dybden har som mål å:

- Skape forståelse og bevissthet omkring de lokale farekilder.
- Gi god veiledning om sikker drift.
- Gi varsling og advarsler ved faresituasjoner.
- Gjenopprette systemet til en sikker normal-tilstand.
- Innføre sikkerhetsbarrierer mellom farekilder og sårbarheter.
- Dempe og eliminere farer hvis de skulle trenge gjennom denne barrieren.
- Gi mulighet for evakuering og redning ved ulykker(Reason, 1997, s.7).

3.4 Aktive feil og latente forhold:

Ifølge James Reason finnes det to forskjellige former for ulykker. Det er de ulykkene som rammer enkeltmennesker og så er det de ulykkene som rammer organisasjoner(Reason,1997, s.1). æresrelatert vold og negativ sosial kontroll rammer ofte enkeltindivider, men når det hender så er det samtidig et symptom på at det er noe som ikke fungerer i systemet som skal ivareta dem. Reason forklarer dette med begrepene aktive feil og latente forhold.

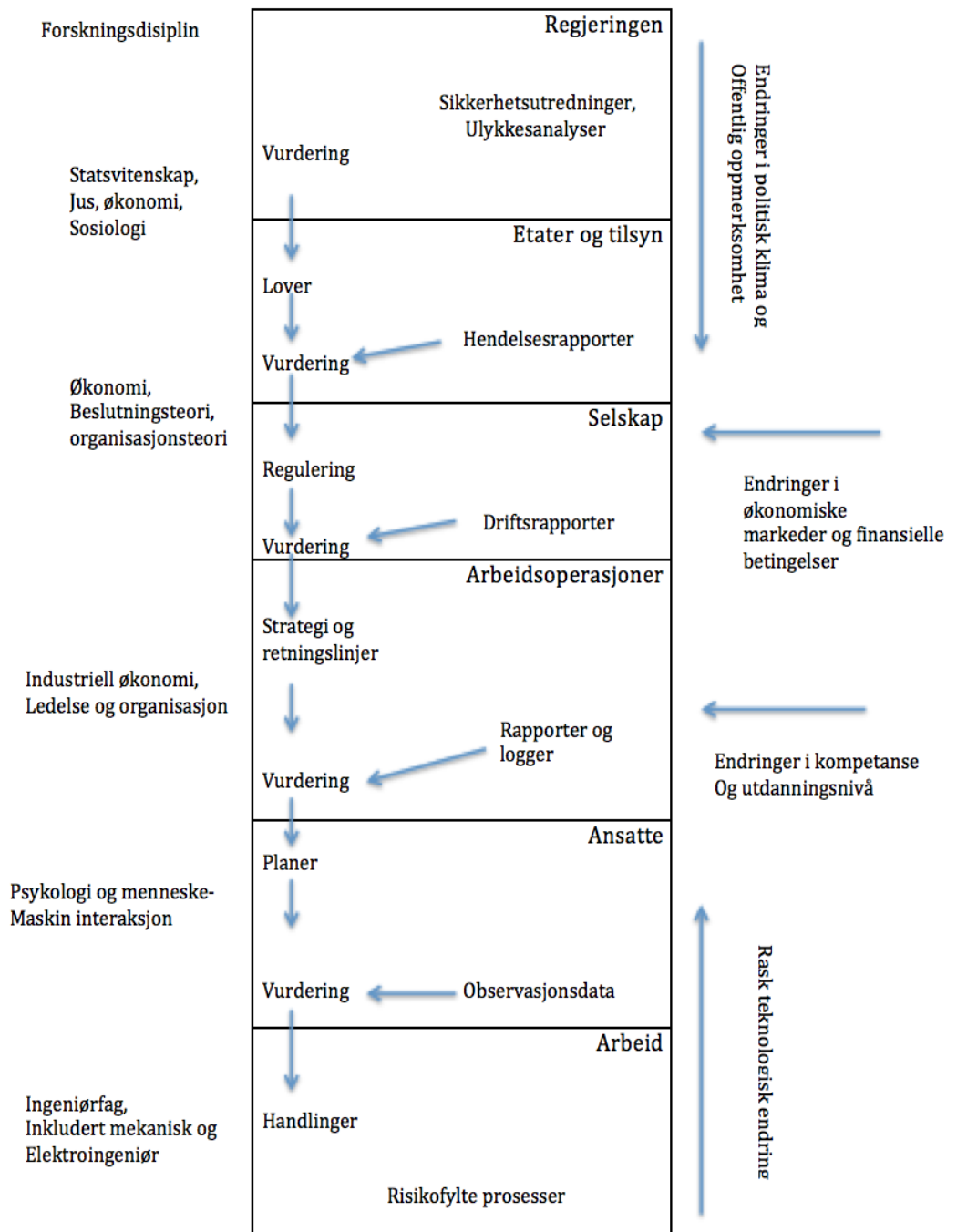
Aktive feil eller ulykker er feilhandlinger eller brudd på prosedyrer og rutiner som gjøres av mennesker nærmere den skarpe enden i sikkerhetsstyringen. Dette kan være læreren som ikke anvender meldeplikten ved mistanke om at en elev er utsatt for alvorlig æresrelatert vold eller negativ sosial kontroll.

Reason sammenligner latente forhold med et virus som ligger i dvale i menneskekroppen (Reason, 1997, s. 10). Dette er skjulte sårbarheter som ikke er enkle å avdekke før man er klar over sårbarheten. Latente forhold kan for eksempel være dårlig kunnskap om temaet, usikkerhet rundt regler og prosedyrer, dårlige prosedyrer, høyt arbeidspres og dårlig kulturforståelse. I en organisatorisk ulykke vil man se på latente forhold som sårbarhetene i en organisasjon.

3.5 Det sosio-tekniske system

Rasmussens sosio-tekniske system viser hvordan forskjellige aktører innenfor et system interagerer

med hverandre.

Rasmussen (1997) Sosio-teknisk system (Engen et al. 2017,s.149).

Modellen viser hierarkiet i et system hvor regjeringen er på topp etterfulgt av etater og tilsyn, selskap, arbeidsoperasjoner, ansatte og arbeid. Her illustreres det hvordan endringer i politisk klima, offentlig oppmerksomhet, endringer i økonomisk markeder, finansielle betingelser kan manifestere seg nedover i systemet ved nye sikkerhetsvurderinger og ulykkesanalyser. De øverste nivåene kan påvirke driften

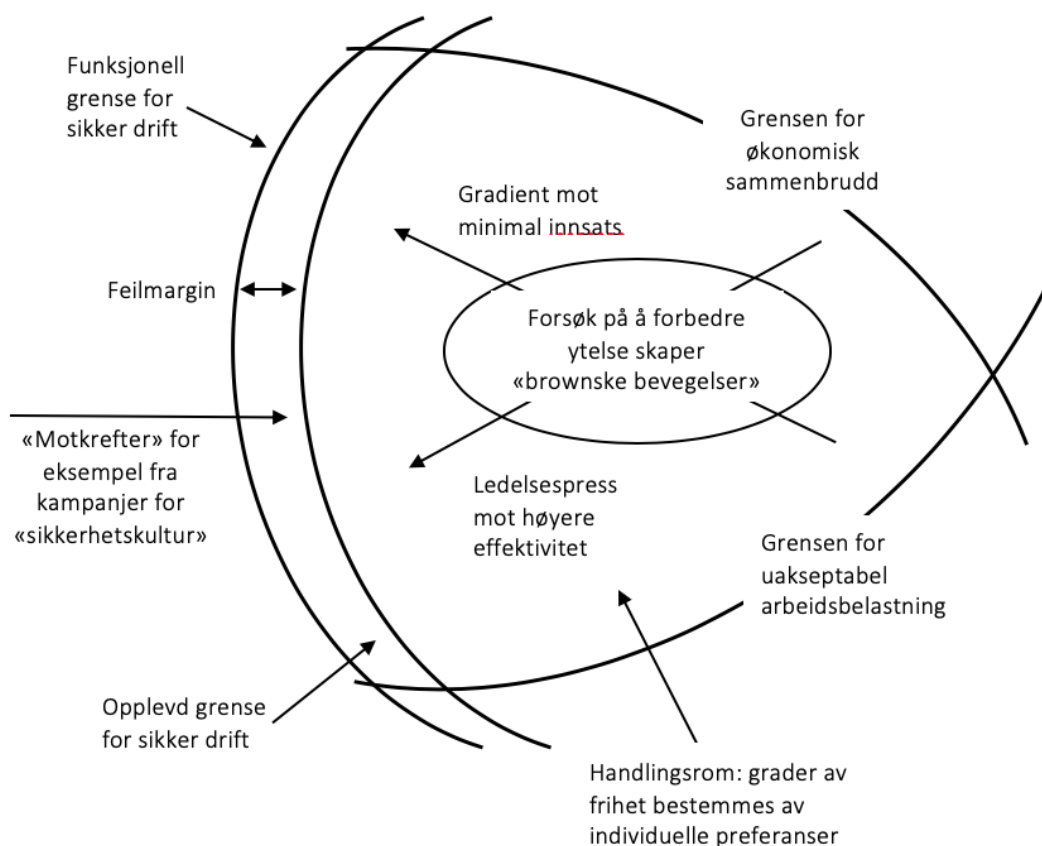
til de nedre nivåene ved å lage lover og regler for hvordan man skal håndtere æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Bevilging av midler til drift er et annet eksempel på hvordan de øverste nivåene kan påvirke driften til de andre nivåene i systemet(Rossnes,2010, s. 83).

Et annet viktig aspekt med modellen er informasjonsflyten mellom de forskjellige nivåene og hvordan informasjonen distribueres mellom nivåene. Endring i kompetanse og utdanning er med på å påvirke kvaliteten på informasjonen som kommer tilbake til de øvrige nivå. Dette kan for eksempel være en i den ”skarpe enden” som ikke bruker avvergeplikten fordi han ikke forstår situasjonens alvor.

Modellen illustrerer også avstanden mellom den ”skarpe enden” og den ”butte enden”. Dette vil danne grunnlag for hvilke satsningsområder det satses på og hvilke selskap og organisasjoner som mottar støtte til sitt arbeid.

3.6 Individuelle friheter/Migrasjonsmodellen

Rasmussens ideer om individuelle friheter og selvorganisering er knyttet til sikkerhetsstyringsprinsipper. Dette er særlig Reasons prinsipp med ”forsvar-i-dybden” hvor man viser til sikkerhetsstyring i organisasjoner eller høyteknologiske bedrifter ved at man har flere lag av uavhengige sikkerhetstiltak(Engen et al. 2017, s.148). Rasmussen understreker at ved å ha flere uavhengige sikkerhetstiltak så vil man heller ikke kunne oppdage individuelle tilpasninger eller brudd på et enkelt sikkerhetstiltak siden det ikke vil ha noen synlig effekt på sikkerhetsstyringen(Engen et al. 2017, s.148).

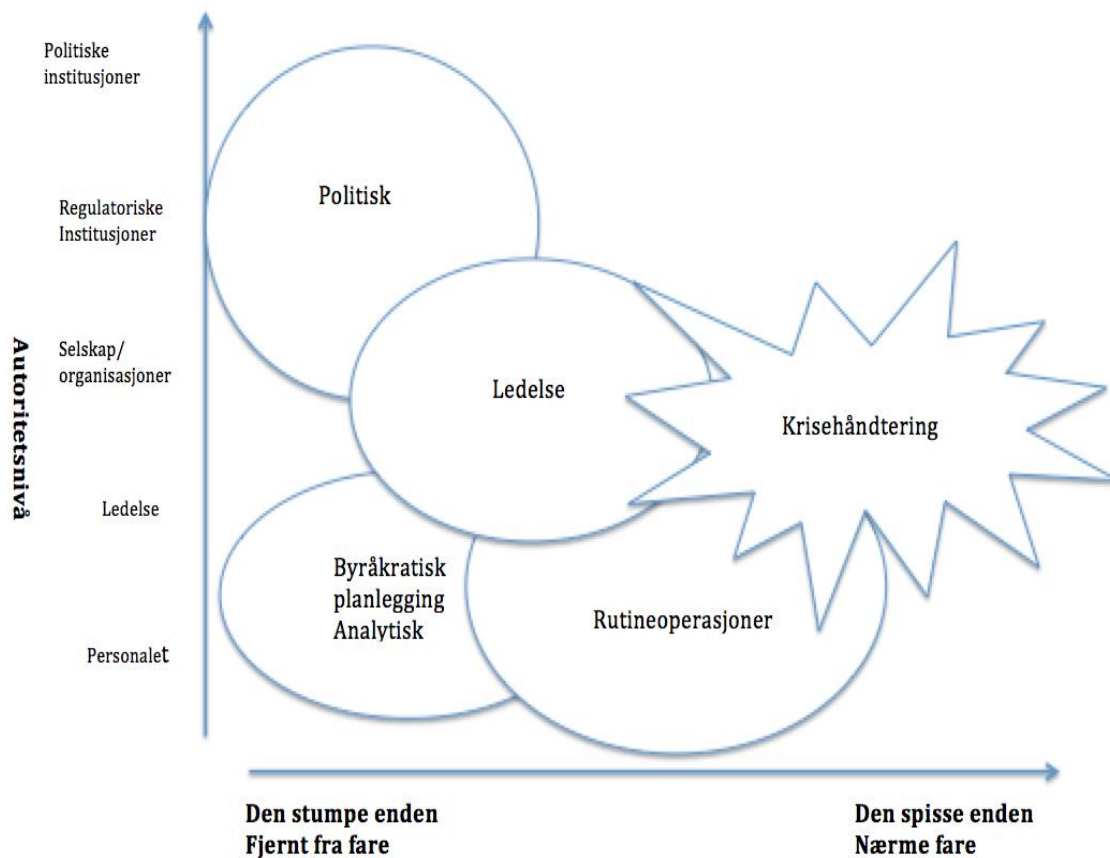

Figur 1 (Engen, Kruke et al. 2017)

Rasmussen viser til at individers frihet til selvorganisering gir lokale og situasjonsspesifikke variasjoner og det gjør at de kan minne om ”brownske” bevegelser.

I et system med mange forskjellige aktører på forskjellige nivå vil man innenfor de forskjellige nivåene i systemet ha individer som setter egne grenser for egen atferd i lys av de rammebetingelsene systemet setter. Modellen viser hvordan ”forsøk på å forbedre” blir påvirket av forskjellige faktorer. På den ene siden er grensen for ”funksjonell grense for sikker drift” med en feilmargin inn mot ”opplevd grense for sikker drift”. Rasmussen peker på faktorer som ledelsespres mot høyere effektivitet, grense for uakseptabel arbeidsbelastning, grense for økonomisk sammenbrudd og gradient for minimal innsats, som faktorer som presser ytelsen for forbedring mot opplevd grense for sikker drift. ”Motkrefter” kan være stimulerende tiltak som kurs, kampanjer eller kompetanseheving.

3.7 Beslutningsprosesser

Figur 2 Aktører i beslutningsprosesser (Rosness, 2010:86)

Modellen i figur 2 viser hvordan beslutninger tas i forhold om beslutningen tas ved den ”Stumpe”-enden eller den ”Spisse”-enden og hvilket autoritetsnivå beslutningen ligger tas ved.

- ”Rutineoperasjoner” er den kategorien av beslutninger som er lavest på autoritetsnivå, men kan være der beslutninger tas nærmest faren. Rosness beskriver arbeidere i rutineoperasjoner som sjåførere, prosess operatører eller skipsmannskap(Rosness, 2010:86). Rosness beskriver arbeidsmengde og situasjonsforståelse som begrensninger. Beslutninger gjøres på grunnlag av effektivitet, optimalisering og knirkefri gjennomføring(Rosness, 2010, s.87) Ved arbeid med æresrelatert vold og negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse vil man si at politi, lærere, sosionomer, frivillige, minoritetsrådgivere eller hjelpetelefoner er aktører som man finner i førstelinje.

- *”Ledelse”*: Denne kategorien ligger litt lenger opp, men enda ganske nær den ”spisse” enden. For denne kategorien er informasjonsprosessering en dominerende begrensning. Videre peker Rosness på at beslutningskriterier i denne gruppen er å ”finne en løsning som er god nok”. Typiske problemer er utilstrekkelige definisjoner på hva som er problemer og erodering av sikkerhetsmarginen(Rosness, 2010,s.87).
- *Byråkratisk planlegging og analytisk*: Denne kategorien er helt ved den ”stumpe” enden og berører ledelse og personalet. En dominerende begrensning for denne gruppen er at den ikke får førstehånds erfaring. Videre peker Rosness på urealistiske antakelser, mangelfulle analyser og erodering av sikkerhetsmarginer som typiske problem(Rosness, 2010, s.87).
- *Politisk*: Denne kategorien er på det høyeste autoritetsnivået og helt med den ”stumpe” enden. På dette nivået er interessekonflikter den største begrensningen. Det skal bestemmes hva man skal satse på politisk og hvilke saker som dagsaktuelle(Rosness, 2010, s. 87).
- *Krisehåndtering*: Store begrensninger i denne kategorien er høyt press, dårlig tid til å skaffe informasjon og tid til å handle. Det er videre fokus på å avverge katastrofale utfall og unngå ekstreme påkjenninger.

3.8 Håndtering av informasjon

Turners modell for menneskeskapt ulykker baserer seg på at hendelser og ulykker kan skje på bakgrunn av rotårsaker som mangel på informasjonsflyt og misoppfatninger blant individer og grupper(Rosness, Sintef, 2010, s. 69). Dette fører til at avvikshendelser får bygge seg opp over tid og man kan få en kultur hvor informasjon om faresignal og avvik fra regelverk ikke kommer frem.

I stor grad kan dette skje når feilaktige oppfattelser om farer gjør at man tar lettere på mulige farer, og kan lede til at man lettere aksepterer uformelle normer som ikke samsvarer med det eksisterende regelverket(Rosness, Sintef, 2010, s. 69). Dette understreker viktigheten av at man har den rette fenomenforståelsen når det kommer til æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Turner viser til at det finnes 6 faser hvor en katastrofe kan utvikle seg som en Man-made Disaster:

1. Normaltilstand:

Turner beskriver den første fasen som en normaltstand med et sett med normer om hvordan de kulturelle oppfatninger, risikoer og farer blir dannet, hvordan de kartlegges og planer man har for å håndtere disse. Man har en forståelse for hva som er farlig og hvordan man skal håndtere dette (Rosness, 2010, s.70).

2. Inkubasjonsperiode:

Hendelser blir oversett grunnet dårlig kommunikasjon og informasjonsflyt. Under denne fasen vil hendelser finne sted på grunn av en økende misoppfattelse av hva som er faresignal eller motvilje til å frykte det verste kan føre til at hendelser ikke blir tatt på alvor eller håndtert (Rosness, 2010, s.70). Under denne fasen er kommunikasjonen mellom de forskjellige nivåene viktig slik at den rette kunnskapen kommer frem, ikke blir feiltolket eller forenklet (Rosness, 2010, s. 70). Særlig ved avdekking og avdekking av negativ sosial kontroll, æresrelatert vold, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse kan dette være utslagsgivende sårbarheter.

3. Utløsende fase:

Vil skje når en hendelse avslutter inkubasjonsperioden. Hendelse vurderes som uventet selv om noen kan ha visst om det, men informasjonen har ikke blitt implementert inn i organisasjonen eller systemet. I denne konteksten vil en hendelse i verste fall være et drap eller alvorlig vold. En slik hendelse vil igjen vise hvor systemet ikke er forberedt og mulige feilkilder (Rosness, 2010, s. 71).

4. Selve ulykken og håndteringen av den.

En organisasjon iverksetter endringer for å kunne være i stand til å begrense omfanget av hendelsen. Denne fasen henger sammen med fase 6 da det er denne fasen som gir ny kunnskap om hva som fungerer og hva som ikke fungerer.

5. Kulturell tilpasning:

Hendelsen har gitt organisasjonen ny kunnskap. Den nye kunnskapen er samlet og ny kunnskap blir implementert og tiltak blir iverksatt for å tilpasse seg den nye virkelighetsforståelsen (Rosness, Sintef, 2010, s.71).

Turner trekker særlig frem vanskeligheter med informasjon, politikk, skyldspørsmål og tildekking som barrierer som hindrer organisatorisk læring (Pidgeon,2000,s. 19). Turner trekker særlig frem fire faktorer som hindrer læring:

1. Kritiske feil og hendelser forblir latente eller blir misforstått på grunn av antagelser rundt deres betydning. Dette fører til at bare noen utvalgte problemer blir belyst og som videre påvirker tolkningen og beslutninger i organisasjonen eller systemet (Pidgeon, 2000,s.19). Videre vil personer som jobber tettere mot den skarpe enden kunne misforstå faresignal ved at de fokuserer på problemer som egentlig ikke er hovedproblemene.
2. Vanskeligheter med å prosessere informasjon kan også komme som en følge av dårlig struktur i en organisasjon som jobber i en svært dynamisk verden. Dette gjør at de forskjellige aktørene som håndterer problemet bare får med seg en liten bit av det hele bildet. Videre vil uavklarte ansvarsoppgaver og skiftende mål sammen med dårlig kommunikasjon innad i organisasjonen og mellom organisasjoner bidrar til dårlig informasjonsutveksling (Pidgeon, 2000, s. 20).
3. Usikkerhet rundt hvordan man skal håndtere brudd på rutiner.
4. Fornektelse eller forsøk på å minimere hendelsen kan føre til forsinkelser av å gjøre det rette for å forebygge og håndtere situasjonen (Pidgeon, 2000, s. 20). I denne konteksten vil det å bagatellisere en persons frykt for eget liv kunne være utslagsgivende for en ulykke.

4. METODE

I dette kapittelet vil jeg presentere oppgavens forskningsdesign og hvordan datainnsamlingen er gjennomført for å kunne svare på problemstillingen til oppgaven. Metode er en viktig del av et forskningsprosjekt, det er som *kakeoppskriften* for forskningsprosjektet som er gjort.

4.1 Forskningsdesign

Denne oppgaven har en kvalitativ forskningsmetode som basis. I kvalitativ forskning finnes det forskjellige tilnærmelser for hvordan forskningen skal gjøres. Her er det valgt en abduktiv forskningsstrategi. En abduktiv forskningsstrategi søker ifølge Blaikie å beskrive og forstå sosialt liv gjennom sosiale aktørers meninger og motiver (Blaikie, 2010, s. 84). Thagaard beskriver en abduktiv tilnærming med at den fremhever det dialektiske forholdet mellom teori og data (Thagaard, 2013, s. 98). I denne oppgaven gir det teoretiske rammeverket perspektiver på hvordan dataen kan tolkes og forstås.

4.2 Kvalitativ metode

Brinkmann og Tanggaard beskriver kvalitativ forskning ved at man interesserer seg for *hvordan* noe gjøres, sies, oppleves, framstår eller utvikles (Tangaard, 2010, s. 11). Hvor kvantitative metoder søker å forstå utbredelse og antall, søker kvalitative metoder å gå i dybden og vektlegger betydning (Thagaard, 2013, s. 17). Kruuse fremholder at kvalitativ metoder enten kan dreie seg om et fenomen som negativ sosial kontroll eller et objekt som en person som gjør en handling (Kruuse, 2013, s. 23). Forståelsen av begrepet kunnskap gir et fundament for å utføre forskningen ved å beskrive hvilken kunnskapstilnærming man velger for å utføre forskningen. Utgangspunktet i den epistemologiske kunnskapstilnærmingen er representert gjennom de praksiser og rutiner vi benytter for framskaffelse av slik kunnskap, dvs. våre vitenskapelige forskningsmetoder (Madsbu, 2011, s.70). Ved slik kunnskapsinnhenting er forståelse og fortolkning en vesentlig del. En slik fortolkning av forståelse eller *forklaringskunst* går under navnet hermeneutikk. Hermeneutikk kan beskrives som en form for metode for forståelse av mening. Kvale og Brinkmann beskriver hermeneutikk som læren om fortolkningen av tekster (Kvale & Brinkmann, 2015).

Fra et hermeneutisk synspunkt er fortolkningen av mening det sentrale tema i forbindelse med en spesifisering av de formene for mening som søkes, og oppmerksomhet overfor de spørsmålene som stilles til en tekst. Formålet med hermeneutisk fortolkning er å oppnå gyldig og allmenn forståelse av hva en tekst betyr. (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 74).

4.3 Valg av forskningsstrategi

Målet med en forskningsstrategi er å gi en slags logikk eller et sett av prosedyrer for å svare på forskningsspørsmålene (Blaikie, 2010, s. 18). Kvalitativ forskning preges av systematikk og innlevelse (Thagaard, 2013). Det betyr at jeg som forsker må ha et reflektert forhold til hva som vokser frem fra det innsamlede materialet og hva jeg skal se etter når jeg velger strategi. De forskjellige aktørene i denne oppgaven jobber alle for å *avdekke*, *forebygge* og *samhandle* i kampen mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Fordi denne oppgaven søker å se på hvordan de forskjellige aktørene forstår utfordringer knyttet til avdekking, forebygging og samhandling blir disse tre begrepene sentrale i arbeidet med å systematisere kunnskap som kommer frem i undersøkelsen. I tabellen under kommer det frem hvordan jeg har lagt plan og foretatt innsamling av data. Stikkord utdypes senere i oppgaven:

Forskningsmetode	Når:	Hva:	Intensjon:	Resultat:
Litteraturundersøkelse	I starten av forskningsprosjektet.	Finne relevant forskning som er gjort på feltet, forskningsrapporter fra FAFO og kompetanseteamet	For å få oversikt over tidligere forskning gjort på feltet	Handlingsplanen, som er faktiske tiltak
Pilotundersøkelse	Ganske i starten av prosessen	Sendte mail til kompetanseteamet, en etat med stor kompetanse og kunnskap på temaet æresrelatert vold	For å få et inntrykk av hva som var utfordringer på området	Dannet et grunnlag og en forståelse for hvordan jeg skulle bygge opp forskningsprosjektet. Snøballmetoden osv.
Intervju og utvalg:				
Strategisk utvalg	Dette ble gjort da jeg hadde dannet meg et bilde av hvilke etater som jobbet rettet mot æresrelatert vold og negativ sosial kontroll.	Sendte mail til informanter som jeg mente kunne bidra til å belyse problemområdet	Finne de informantene som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske til problemstillingen eller undersøkelsens teoretiske	En stor del av informantene i dette forskningsprosjektet har stor kunnskap og kvalifikasjoner som er relevante for å svare på problemstillingen

			perspektiver.	
Tilgjengelighets- utvalg	Ved pilot- undersøkelse	Etter å ha kommet i kontakt med informanter som hadde stor oversikt og stor faglig kompetanse, nevnte de navn på andre personer som innehar høy kompetanse for problemstillingen. (snøballmetoden)	For å styrke datagrunnlaget	Det førte til at jeg kom i kontakt med informanter som har høy kunnskap om tema og som har gode resultater i sitt virke. Dette er informanter som bringer gode muligheter for kvalitetssammenligning av tilbud og praksis.
Spesielle utvalg(Stovner)		Etter å ha foretatt pilotundersøkelse var det mange som fortalte om Stovner politistasjon og prosjekt November.	Få informasjon fra kilde som er i forkant av utviklingen	Representerer en meget god håndtering

4.4 Datatyper

I denne undersøkelsen er det hentet inn primærdata i form av intervju og sekundærdata i form av litteraturstudie. Blaikies beskriver primærdata som data som forskeren selv produserer. Forskeren er ansvarlig for forskningsdesignet, datainnsamlingen, analyseringen og rapportering av data.

Sekundærdata er rådata som andre forskere har samlet inn enten i form av generell informasjon som statistikk eller data samlet inn for et annet forskningsprosjekt (Blaikie, 2010, s. 160). I denne oppgaven vil primærdataen komme frem ut fra de 15 intervjuene som er gjennomført der intervjuobjektene ut fra hvert sitt ståsted blir ansett som viktige aktører i forhold til problemstillingen.

Sekundærdataen i oppgaven er rapporter som er skrevet på oppdrag fra Bufdir (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet,) og IMDI (Integrerings-og mangfoldsdirektoratet). Handlingsplanen ”Retten til å bestemme over eget liv” handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (Justis-og beredskapsdepartementet) vil også fungere som en sentral del som sekundærdata.

4.5 Datainnsamling

Datainnsamlingen er en sentral del av forskningsprosjektet og er gjort ved å gjennomføre intervju med personer i etater eller organisasjoner som jobber mot æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Videre er sekundærdata hentet fra offentlige rapporter fra nettet som har gitt bakgrunnstall for hendelser i Norge.

4.5.1 Pilotundersøkelse

En pilotundersøkelse eller forundersøkelse ble foretatt ganske tidlig i prosessen. Dette ble gjort ved undersøkelser på nettet og etablering av kontakt med Kompetanseteamet for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, Bufdir. Dette var for å få oversikt over hva som var store utfordringer innenfor forskningstemaet mitt og for å kunne spisse fokuset i oppgaven. Det ble opprettet kontakt via email og et telefonintervju ble gjennomført. Thagaard baserer seg på Rubin&Rubin når hun utdyper retning for hvordan en intervjuguide kan utformes (Thagaard, 2013). Intervjuet i pilotundersøkelsen kan betraktes som et informantintervju under modellen ”å åpne floden”, hvor hensikten er at intervjupersonen gi utfyllende informasjon som kan gi grunnlag for spørsmål til senere intervjuguiden (Thagaard, 2013, s.102). Gjennom dette telefonintervjuet spurte jeg om hva som var vanlige problemer ved håndtering av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse og det kom frem momenter som hjalp meg å finne fokusområdene i oppgaven og hvilke teoretisk rammeverk som kunne hjelpe å besvare problemstillingen.

4.5.2 Utvalg

Thagaard beskriver utvalg som spørsmålet om *hvem* forskeren skal få informasjonen fra (Thagaard, 2013, s.60). Forskjellige tilnærminger gir forskjellige resultater i hvordan man anskaffer informasjonen.

4.5.3 Tilgjengelighetsutvalg

Under tilgjengelighetsutvalg er ”snøballmetoden” benyttet. Dette er gjort ved å først komme i kontakt med deltakere som har stor oversikt over temaet som er interessant for problemstillingen til undersøkelsen. Thagaard beskriver snøballmetoden ved at vi først kontakter noen personer som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er relevante for problemstillingen og undersøkelsens teoretiske perspektiver. Så ber vi disse personene om navn på andre som har tilsvarende egenskaper (Thagaard, 2013, s.62). Senere i oppgaven, i systemanalysen, kommer det frem at aktørene dekker et bredt felt for datainnsamling.

I denne oppgaven representerer kompetanseteamet mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse et team som har stor oversikt over hvilke andre etater som gjorde mye for utsatte. De tipset meg bl.a. om å kontakte Oslo politidistrikt, Stovner politikammer da de har gode resultater i avdekking og forebygging av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

4.5.4 Strategisk utvalg

Kvalitative studier baserer seg på strategiske utvalg, og vil si at det er forskeren velger deltakere som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingen og undersøkelsens teoretiske perspektiver (Thagaard, 2013, s. 60). Dette er særlig etater og organisasjoner som jeg vet jobber tett opp mot utsatte for æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

4.5.5 Spesielle utvalg

Thagaard understreker at spesielle utvalg kan representere personer eller situasjoner som ligger i forkant av en utvikling (Thagaard, 2013, s. 65). I denne oppgaven representerer Stovner politikammer og deres arbeid data som kan sees som en del av et spesielt utvalg.

Planlegging:

Når man planlegger et intervju vil det være nødvendig å planlegge hvordan man skal gjennomføre intervjuet og om man trenger flere intervju. Et intervju kommer i forskjellige former hvor formen på intervjuet enten bestemmes av forskeren eller blir til underveis. Formelle intervju er bundet av struktur, hvor man har klarlagte spørsmål som er strukturert etter et hovedtema. Intervjuobjektet vil under rammene av et formelt intervju være klar over at det klargjort noen spørsmål på forhånd og hvilke tema spørsmålene vil fokusere på. Uformelle intervju har derimot få faste rammer utenom at man har planlagte spørsmål eller tema. Dette blir mer som en samtale mellom to parter og dataen blir hentet inn ettersom samtalen går sin naturlige gang (Thagaard, 2013,).

Ved datainnhenting og avtale om intervju ble det sendt spørsmål til deltakerne på forhånd. Det var viktig å informere informantene om hva forskningsprosjektet søker å undersøke og at det er frivillig å delta.

4.5.6 Intervjuguide

I denne oppgaven er det anvendt delvis strukturert tilnærming hvor temaene som skal undersøkes er fastlagt på forhånd, men rekkefølgen av temaene bestemmes underveis.

Jeg utarbeidet en intervjuguide ut fra hovedtema, men der jeg ville være åpen for det som oppsto i møte med informanten. Jeg tolker dette som det Thagaard kaller «tre-med grener-metoden» der stammen representerer hovedtemaet og grenene de enkelte temaene (Thagaard, 2013, s.103). For å klare å gjennomføre et godt intervju i en uformell kontekst er det viktig at intervjueren skaper en god atmosfære slik at intervjuobjektet føler seg trygg og avslappet under intervjuet. (Thagaard, 2013).

Kvale og Brinkmann understreker at et semistrukturert intervju skal søke å innhente beskrivelser av den intervjuedes livsverden med henblikk på å fortolke betydningen av de beskrevne fenomenene (Brinkmann, 2009, s. 138). Ut fra dette, utformet jeg følgende hovedspørsmål som informantene fikk på forhånd:

- (A) Hvilke faktorer virker inn i håndtering av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse?
- (B) Hvilke kriterier legges til grunn for å iverksette tiltak?
- (C) Hva er drivkreftene bak æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse?

I tillegg hadde jeg enkelte hjelpespørsmål klar for å sikre at intervjuet dekket den data jeg var på jakt etter. Eksempler på slike hjelpespørsmål var:

- Hvordan jobber politiet forebyggende
- Hvilke forebyggende tiltak finnes i skoleverket?
- Hvilken aldersgruppe er mest utsatt for æresrelaterte problemstillinger?
- Hvordan er samhandlingen mellom de forskjellige etatene som jobber med æresrelaterte problemstillinger?
- Hvilke utfordringer har dere når dere jobber med æresrelaterte problemstillinger?
- Hvilken aldersgruppe er mest utsatt for æresrelaterte problemstillinger?
- Hvordan jobber politiet for å avdekke æresrelatert vold?
- Hvilken rolle spiller familievernkontor i å avdekke og forebygge æresrelatert vold
- Hva slags motiver er drivkrefter for tvangsekteskap?
- Hvordan gjøres erfaringsutveksling mellom etatene?

- Kan du beskrive samarbeidet men andre politidistrikt?

4.5.7 Intervju

Formålet med et intervju er å få fyldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker opplever sin livssituasjon og hvilke synspunkter og perspektiver de har på temaer som blir tatt opp i intervjusituasjonen (Thagaard, 2013). Intervju som metode skal derfor gi dybdekunnskap om meninger, vurderinger, argumenter, beslutninger og tiltak. Videre så vil data som er hentet fra intervju kunne være supplerende til annen datainnsamling som systemanalyse.

De fleste intervjuene er gjennomført ved oppmøte og ansikt til ansikt. I de tilfellene det av ulike årsaker ikke var mulig å treffes, ble det gjennomført telefonintervju. Av de 15 intervjuene, ble 7 intervju gjennomført via telefon. I presentasjon av data er dette markert som Fysisk intervju, FI, og telefonintervju, TI.

Intervjuene i undersøkelsen varte gjennomsnittlig 50-60 minutter, likevel slik at enkelte intervjuer varte betraktelig lenger pga relevansen i informasjonen og kvaliteten i samtalen.

Før de fysiske intervjuene startet, ved oppmøte spurte jeg om det var mulig å få ta opp intervjuet på lydbånd. Alle informantene godtok at intervjuene ble tatt opp og hvis informantene ønsket at deler av intervjuet ikke skulle bli tatt med i undersøkelsen, ble det lest inn på bånd etter det aktuelle sitatet og utelatt fra dataen. Dette mener Thagaard er en av styrkene til at man tar opp intervjuene. Videre vil alt som sies bli bevart og forskeren kan konsentrere seg om intervjupersonen og dennes reaksjoner (Thagaard, 2013, s. 112). I etterkant ble hvert enkelt av disse intervjuene transkribert.

Ved intervjuene som ble gjennomført ved telefon, noterte jeg meg stikkord underveis mens intervjuet pågikk. Det ble så skrevet referat fra intervjuene så fort som mulig for å bevare ferskheten til dataen hentet fra telefonintervjuet, noe som fremholdes som viktig i metodelitteratur (Thagaard, 2013, s. 112).

4.5.8 Dokumenter

Thagaard skriver at studier av dokumenter skiller seg fra data forskeren selv har samlet inn i felten, ved at dokumentene er skrevet for et annet formål enn det forskeren skal bruke dem til (Thagaard, 2013, s. 59). Dokumentene som er brukt i denne oppgaven er offentlige rapporter som har vært tilgjengelige på nettet. Dette er rapporter som omhandler temaer som belyses i problemstillingen og forskningsspørsmålene i oppgaven.

4.5.9 Behandling av data

Som tidligere nevnt, er begrepene avdekking, forebygging og samhandling valgt for å kunne systematisere de erfaringene og den kunnskapen som kom frem i intervjuene. Ut fra datamengden, har jeg med et utvalg av det jeg anser som mest relevante og interessante sitater.

4.6 Forskningskvalitet

Forskningskvalitet er å strebe etter å gjennomføre en forskningsprosess etter etiske prinsipper.

4.6.1 Reliabilitet og Validitet

Ved siden av å være klar over sin egen rolle som forsker, er det viktig å tenke på forskningens validitet og reliabilitet. Validitet og reliabilitet i forskningen vil fokusere på om jeg får troverdig og riktig informasjon ved bruk av de valgte metodene.

I forskningsprosjektet vil jeg kunne sammenligne data fra intervjuene opp mot data som kommer frem i handlingsplanen og det vil dermed være en indikasjon på dataens validitet og reliabilitet. Videre vil repliserbarheten til forskeren være avgjørende for troverdigheten til forskningsresultatene slik at de ikke er farget av andre eller egne meninger(Thagaard, 2013, s.202).

Validitet i forskning streber etter en sann forskning som er gjort etter etiske prinsipper og gjennomført på et ærlig vis. Ifølge Thagaard kan vi presisere begrepet validitet ved å still spørsmål om de tolkninger vi kommer frem til, er gyldige i forhold til den virkeligheten vi har studert(Thagaard, 2013, s. 205). Ifølge Kvale og Brinkmann dreier validitet i samfunnsvitenskapene seg om hvorvidt en metode er egnet til å undersøke det den skal undersøke(Brinkmann, 2010, s. 250). Ved å bruke metoder som støtter opp under prinsippene av kvalitativ forskning vil man samtidig støtte opp under validiteten til forskningsprosjektet og forskningsresultatet.

Gjennomsiktighet er et annet viktig prinsipp og innebærer at forskeren tydeliggjør grunnlaget for fortolkninger ved å redegjøre for hvordan analysen gir grunnlag for de konklusjoner hun/han kommer frem til (Thagaard, 2013, s. 205).

Reliabilitet bygger ifølge Kvale og Brinkmann på det prinsipp at det gjennom forskningsmetodene skal være mulig for andre forskere å komme frem til det samme resultatet (Kvale & Brinkmann, 2010,

s.250). Thagaard knytter reliabilitet opp til spørsmålet om en kritisk vurdering av prosjektet gir inntrykk av at forskningen er utført på en pålitelig og tillitvekkende måte(Thagaard, 2013, s. 201).

Kruuse viser til at man kan gjerne ha gode valide resultater, selv om reliabiliteten er lav og han understreker at selv om reliabiliteten er høy så bør man kontrollere om resultatene er sannsynlige (Kruuse, 2013, s. 283).

4.7 Ethiske refleksjoner

En stor del av det som bidrar til validitet og reliabilitet er at forskningen er gjennomført etter etiske prinsipper. Ethiske problemstillinger kan brukes som retningslinjer for at forskningen gjøres på rette premisser for dem som forsker og dem som forskes på. Kvale og Brinkmann nevner fire etiske områder som danner et godt grunnlag for god etisk forskning: informert samtykke, fortrolighet, konsekvenser og forskerens rolle (Brinkmann, 2010, s. 86).

Informert samtykke: Dette viser til om forskningsobjektet har blitt informert om hva som er det overordnede målet med forskningen(Brinkmann, 2010, s. 88). Thagaard forklarer NESH, som omhandler forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora, og prinsippet om informert samtykke slik: ” Som hovedregel skal forskningsprosjekter som inkluderer personer, bare settes i gang etter deltakernes informerte og frie samtykke. Informantene har til enhver tid rett til å avbryte sin deltakelse, uten at det får negative konsekvenser for dem (Thagaard, 2013, s. 26).”

I sammenheng med denne oppgaven ble alle intervjuobjekter informert om hva prosjektet søkte å finne svar på.

Ved siden av kunnskap om forskningens mål er det viktig at deltakerne deltar frivillig og at forskningsobjektene kan trekke seg fra forskningen når de ønsker(Brinkmann, 2010, s. 87). Det er også viktig å tenke på hvor mye informasjon som skal gis til intervjuobjektene før intervjuene starter. Fortrolighet er et viktig moment å informere om og det kan for eksempel være at man ved å få tilgang til dokumenter, misbruker den tilliten ved å dele informasjonen man får med en konkurrerende virksomhet.

Konfidensialitet: er et annet viktig moment innenfor etiske retningslinjer. Det innebærer at hvis man skal offentliggjøre data som gjør at deltakere i forskningsprosjektet kan identifiseres, så må deltakerne

informeres. Konfidensialitet refererer egentlig til hvilken informasjon som skal være tilgjengelig for hvem (Kvale & Brinkmann, 2010, s. 90). Det vil være viktig for meg som skal gjennomføre studien å informere studieobjektene om hva dataen fra intervjuene skal brukes til og at det er klart på hvem som får tilgang til dataen som innhentes. Intervjuobjektene har på den ene siden rett til å bli anonymisert hvis de ønsker det og rett til å bli kreditert hvis det er ønskelig. Konfidensialitet spiller dermed en stor rolle i hvordan man tilegner seg informasjon fra intervjuobjekter. Alle informantene er blitt anonymisert.

Konsekvenser: Kvale og Brinkmann skriver at man bør forholde seg til konsekvensene av en kvalitativ undersøkelse både med hensyn til den mulige skade den kan påføre deltakerne, og de fordeler de kan forventes å få ved å delta i undersøkelsen (Kvale & Brinkmann, 2010, s. 91). Med dette som fokus vil det være i den største interesse at intervjuobjektene ikke tar skade av undersøkelsen på noen måte.

Forskerens rolle: Forskeren spiller en stor rolle i etiske spørsmål under forskningsarbeidet. Siden forskeren er i styresetet under forskningsprosessen hviler mye av etisk gjennomføring på forskerens moral og integritet. Videre spiller forskerens uavhengighet en viktig rolle i et etisk perspektiv da det har mye å si for hvordan resultatet fremkommer i det endelige forskningsresultatet.

4.8 Metodiske styrker og svakheter

Jeg har tilnærmet meg oppgavens problemstilling ved å basere meg primært på intervjuer som hovedkilde for datasamling. I tillegg har jeg også gjennomgått offentlige rapporter og lest relevante artikler for å få et god oversikt over de utfordringene som fremkommer i disse dokumentene.

Styrkene ved denne tilnærmingen ligger først og fremst i intervju kandidatene. Ikke bare har jeg intervjuet et forholdsvis stort antall informanter, informantene har bred erfaring og kompetanse innenfor feltet.

En metodisk svakhet er at ikke alle informantene som jeg i utgangspunktet ønsket har hatt kapasitet eller mulighet til å bidra til dette forskningsprosjektet. Men jeg mener likevel at de informantene som har bidratt danner et godt grunnlag for drøftelsene i denne fremstillingen.

En styrke ved innsamlingen av de empiriske data, er at flertallet av intervjuene er gjennomført gjennom fysiske møter. Det har gitt mulighet for gode og åpne diskusjoner, kritiske vurderinger og

godt datagrunnlag. Jeg anser det derfor mindre ideelt at enkelte intervjuer på grunn av geografiske avstander har vært gjennomført per telefon, og da uten tekniske mulighet for lydopptak.

5. EMPIRI

I denne delen presenteres funn fra datainnsamlingen. Jeg presenterer intervjuobjektene mine, som alle er personer som er tilknyttet systemer og aktører som jobber med problemstillinger rundt æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Alle intervjuene er gjennomført med utgangspunkt i følgende tre hovedspørsmål:

- (A) Hvilke faktorer virker inn i håndtering av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse?
- (B) Hvilke kriterier legges til grunn for å iverksette tiltak?
- (C) Hva er drivkreftene bak æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse?

Formålet med disse hovedspørsmålene har vært å kunne svare på "Hvordan hjelpeapparatet skal håndtere kollektivistiske strukturer knyttet til utsatte for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse".

5.1 Systemanalyse

5.1.1 Oversikt over aktørene i en sosio-teknisk modell

Hjelpeapparatet som håndterer kollektivistiske strukturer knyttet til utsatte for negativ kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse kan beskrives og defineres som et sosio-teknisk system. I figur 3 nedenfor har jeg satt aktørene inn i Rasmussens sosio-tekniske modell for å illustrere hvilket nivå den enkelte aktør sorteres under, hva som skjer på de ulike nivåene i hjelpeapparatet, hvilke prioriteringer som blir gjort for å beskytte utsatte for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, og hva som påvirker de ulike prioriteringene.

Aktørnivå	Virkemidler	Rammebetingelser
<p><i>Regjering/politisk ledelse</i></p> <p>↓ Lov ← Analyse</p>	<p>Handlingsplan mot Negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse</p>	<p>Mediemakt Folkeopinion Internasjonale betingelser</p>
<p><i>Direktorater og tilsyn</i> <i>Statlige forvaltningsorgan</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Integreringsavdelingen, Kunnskapsdepartementet <p>↓ Lov og forskrift ← Analyse</p>	<p>Lover og forskrifter Veiledere og standarder Tilsyn Rådgivning og stimulering</p>	<p>Politisk makt Forskningsfront Budsjetter</p>
<p>Regionale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Politidirektoratet - Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) <p>↓ Regional regulering</p>	<p>Verdivurderinger Regionale forskrifter og reguleringer Tilsyn Rådgivning og stimulering</p>	<p>Lover og forskrifter Veiledere og standarder Tilsyn Budsjett</p>
<p>Lokal Regulering</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oslo politidistrikt - Sør-vest politidistrikt - Stavanger kommune - Minoritetsrådgivere - Familievernkontoret <p>↓</p>	<p>Verdivurderinger Regionale forskrifter og reguleringer Tilsyn Rådgivning og stimulering Planlegging</p>	<p>Lover og forskrifter Veiledere og standarder Tilsyn Budsjett</p>
<p>Bedrifter og virksomheter:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Krisesenteret i Stavanger - Røde kors telefon - Røde Kors- Eva prosjektet - Skeiv Verden - Født Fri <p>↓ Mål og visjoner</p>	<p>Konkurransetilpasning Produkter og tjenestetilbud Interne krav og rutiner Kontroll Organisering Planlegging</p>	<p>Lover og forskrifter Veiledere og standarder Tilsyn Stimulering Offentlige planer og krav</p>
<p>Ledelse</p> <ul style="list-style-type: none"> - Innsatsleder - Fagleder <p>↓ Planer</p>	<p>Kunnskap og ferdighet Innovasjon og produktutvikling Organisering Planlegging</p>	<p>Lover og forskrifter Veiledere og standarder Kontrollrutiner Planer og ressurser</p>
<p>↓ Handling</p> <ul style="list-style-type: none"> - Miljøterapeut - Sosionom 	<p>Kunnskap og ferdighet Motivasjon</p>	

Figur 3: Hjelpeapparatet i en sosio-teknisk modell

5.1.2 Beskrivelse av de ulike aktørene

I den videre fremstillingen vil jeg beskrive de forskjellige aktørene og hva som er deres virke innenfor bekjempelse av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Jeg har også beskrevet hvilke representanter hos disse aktørene som har deltatt i datainnsamlingen og belyst problemstillingen gjennom intervjuer.

Regjeringen/Politisk ledelse

Regjeringen har det helt overordnede ansvaret for landets integreringspolitikk og dens politiske sammensetning har derfor stor betydning for rammebetingelsene til hjelpeapparatet, herunder hvilke tiltak hjelpeapparatet må og kan iverksette og hvilke ressurser og virkemidler som er tilgjengelige til enhver tid. Etter flere anmodninger til regjeringen fra Stortinget om å sørge for tilstrekkelige tiltak og kunnskap hos relevante etater om tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og æresrelatert vold (Vedtak nr. 437.5 (2015.-2016), 12. januar 2016, Vedtak nr. 853 (2015-2016), 6. juni 2016 og Vedtak nr. 944 (2015-2016), 16. juni 2016), publiserte den nåværende regjering (Regjeringen Solberg II) Regjeringens handlingsplan mot negativ sosial kontroll, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap (2017-2020) (Handlingsplanen). Handlingsplanens formål er å være en helhetlig satsing over de fire årene fra og med 2017 til og med 2020. Handlingsplanen inneholder flere tiltak som har til formål å forhindre negativ sosial kontroll. Tiltakene i Handlingsplanen er presentert i punkt 5.2 nedenfor.

Kunnskapsdepartementet, Integreringsavdelingen:

Kunnskapsdepartementet har ansvar for integreringspolitikk. Integreringsavdeling har ansvar for å utvikle og samordne politikk og tiltak som berører integrering, og for å sikre at integreringsperspektivet ivaretas av fagmyndigheter på ulike forvaltningsområder. Videre har avdelingen ansvar for administrativ og faglig styring av Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet (IMDI). I forbindelse med datainnsamlingen har jeg intervjuet (TI) en seniorrådgiver i Integreringsavdelingen (vedkommende refereres i denne oppgaven til som *Informant Integreringsavdelingen*).

Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll (Kompetanseteamet):

Kompetanseteamet er et nasjonalt tverretatlig fagteam som hører til under Kunnskapsdepartementet. Kompetanseteamet består av representanter fra Bufdir, Utlendingsdirektoratet (UDI), Politidirektoratet, Helsedirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet og IMDI og har som formål å styrke tjenesteapparatets arbeid mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll. Med dette legges det spesielt vekt på kompetanseheving i tjenesteapparatet gjennom råd og veiledning i enkeltsaker og gjennom kompetansehevingstiltak. Kompetanseteamet bistår også hjelpeapparatet i konkrete saker som omhandler tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller andre former for æresrelatert vold (jf. Kompetanseteamets årsrapport for 2018). Kompetanseteamet veileder både første- og andrelinjetjenester, som politi, krisesentre, barnehager, skoler, asylmottak, helsestasjon, barnevernstjenesten, norske utenriksstasjoner og UDI, for å nevne noen. Jeg har intervjuet (TI) en av representantene i Kompetanseteamet (vedkommende refereres i denne oppgaven til som *Informant Kompetanseteamet*).

Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet (IMDI):

IMDI er et forvaltningsorgan og kompetansesenter som har som oppgave å regjeringens integreringspolitikk. IMDIs formål er å styrke kommunenes og sektormyndighetenes og andre samarbeidspartners kompetanse på integrering og mangfold. IMDIs Oppvekst- og deltakelsesseksjon har ansvar for implementering og oppfølging av Regjeringens handlingsplan mot negativ sosial kontroll, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap (2017-2020) (Handlingsplanen). Jeg har intervjuet (FI) en seniorrådgiver i IMDI som arbeider med faglig oppfølging og veiledning av minoritetsrådgivere og fagutvikling, som også er ansvarlig for nettportalen Nora, som har er en nettportal som skal hjelpe ungdom mot negativ sosial kontroll (vedkommende refereres i denne oppgaven til som *Informant IMDI*).

Oslo Politidistrikt, Stovner Politistasjon

Stovner Politistasjon er en av politistasjonene i Oslo Politidistrikt. Oslo Politidistrikt er Norges største politidistrikt målt i antall innbyggere (ca 870 000 mennesker i følge www.politiet.no) og dekker kommunene Oslo, Asker og Bærum. Stovner politistasjon dekker de østre bydelene Alna, Grorud, Bjerke og Stovner. Prosjekt November er et tverrfaglig pilotprosjektet opprettet av Justisdepartementet og som holder til på Stovner Politistasjon. Prosjektet jobber med forebygging, sikkerhet og

oppfølging i saker som omhandler alle typer vold i nære relasjoner knyttet til de østlige bydelene. Etterforskerne og øvrige familievoldsanalytikere ved Stovner Politistasjon jobber tett med Prosjektet. Jeg har intervjuet (FI) en av innsatslederne ved Stovner Politistasjon, (heretter referert til som *Informant Innsatsleder Stovner*) og jeg har intervjuet (FI) en politioverbetjent ved Stovner Politistasjon (heretter referert til som *Informant Politioverbetjent Stovner*). Begge er svært sentrale i Prosjekt November.

Sør-Vest politidistrikt

Sør-Vest politidistrikt dekker 26 kommuner i Rogaland, fem kommuner i Hordaland og en i Vest-Agder fylke. Sør-Vest politidistrikt har ikke et tilsvarende tiltak som Prosjekt November på Stovner Politistasjon, og har derfor en annen tilnærming til håndtering av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Jeg har ønsket å samle inn data fra Sør-Vest politidistrikt for å kunne vurdere hvordan hjelpeapparatet håndterer disse farene med det som må kunne betegnes som mer ordinære tiltak og ressurser, og for å kunne analysere om det ekstraordinære tiltaket som Prosjekt November i Stovner medfører positive resultater. Jeg har intervjuet (FI) en Politioverbetjent ved Sør-Vest politidistrikt som er ansvarlig for oppfølging av hendelser som involverer æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse i Sør-Vest Politidistrikt (heretter referert til som *Informant Politioverbetjent Sør-Vest*).

Minoritetsrådgiverne

Minoritetsrådgivere er underlagt IMDI og jobber på utvalgte ungdomskoler og videregående skoler som har en stor andel elever med minoritetsbakgrunn. Minoritetsrådgiverne skal gi støtte til personer som er utsatt og sårbare for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og annen æresrelatert vold. De gir råd og veiledning i enkeltsaker og arbeider med kompetanseheving av skolens ansatte og det offentlige hjelpeapparatet. I forbindelse med datainnsamlingen har jeg intervjuet (FI) en minoritetsrådgiver i Stavanger Kommune.

Familievernkontoret i Sør-Rogaland, Stavanger:

Familievernkontoret i Sør-Rogaland er en del av Stiftelsen Kirkens Familievern. Familievernkontoret har familierelaterte problemer som sitt fagfelt. Stiftelsen Kirkens Familievern er en ideell aktør som har driftsavtale med Bufetat. Familievernkontoret skal gi et tilbud om behandling, rådgivning der det

foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien. Jeg har intervjuet (FI) en representant for Familievernkontoret i Sør-Rogaland, Stavanger.

Alarmtelefonen for barn og unge 116111:

Alarmtelefonen for barn og unge 116111 er underlagt Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet og er et tillegg til eksisterende akuttberedskap for barn og unge i Norge og i 16 andre land. Alarmtelefonen betjenes av 15 store barnevernvakter som er tilgjengelige i åpningstiden. Henvendelser fra kommuner som ikke har egen krise- og akuttberedskap, eller som er utenfor åpningstiden for vedkommende kommunes åpningstid, kommer direkte til Barnevernsvakta i Kristiansand. En lignende telefontjeneste for barn og unge med telefonnummeret 116111 er også opprettet i de fleste EU land. Jeg har intervjuet (TI) en rådgiver ved Barnevernsvakta i Kristiansand som er sentral i Alarmtelefonen for barn og unge.

Krisesenteret i Stavanger:

Krisesenteret i Stavanger drives av Stavanger kommune og er et hjelpetiltak for innbyggere i Stavanger kommune, samt innbyggere i de fleste nærliggende kommuner i Rogaland. Krisesenteret har særlig kompetanse på å gi beskyttelse, sikkerhet, råd og veiledning til kvinner, menn og barn som blir utsatt for vold i nære relasjoner. Jeg har intervjuet (FI) en fagleder ved Krisesenteret i Stavanger (vedkommende refereres i denne oppgaven til som *Informant Stavanger Krisesenter*).

Røde Kors telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse:

Røde Kors telefonen er en del av Røde Kors sitt tilbud. Røde Kors telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse gir råd og veiledning til barn og voksne som opplever eller er utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og æresrelatert vold. Gjennom Røde Kors telefonen tilbyr Røde Kors individuelle samtaler, oppfølging og hjelp til å kontakte hjelpeapparatet. Jeg har intervjuet (FI) to rådgivere i Røde Kors telefonen (vedkommende refereres i denne oppgaven til som *Informanter Røde Kors*).

EVA-prosjektet Stavanger Røde Kors:

EVA-prosjektet er et prosjekt under Stavanger Røde Kors hvor det gis støtte til kvinner i en sårbar livssituasjon. Dette kan være kvinner som er utenfor deres vanlige nettverk, offer for negativ sosial

kontroll, tvangsgifting og vold i nære relasjoner. Jeg har intervjuet (FI) en av de frivillige i EVA-prosjektet.

Skeiv Verden:

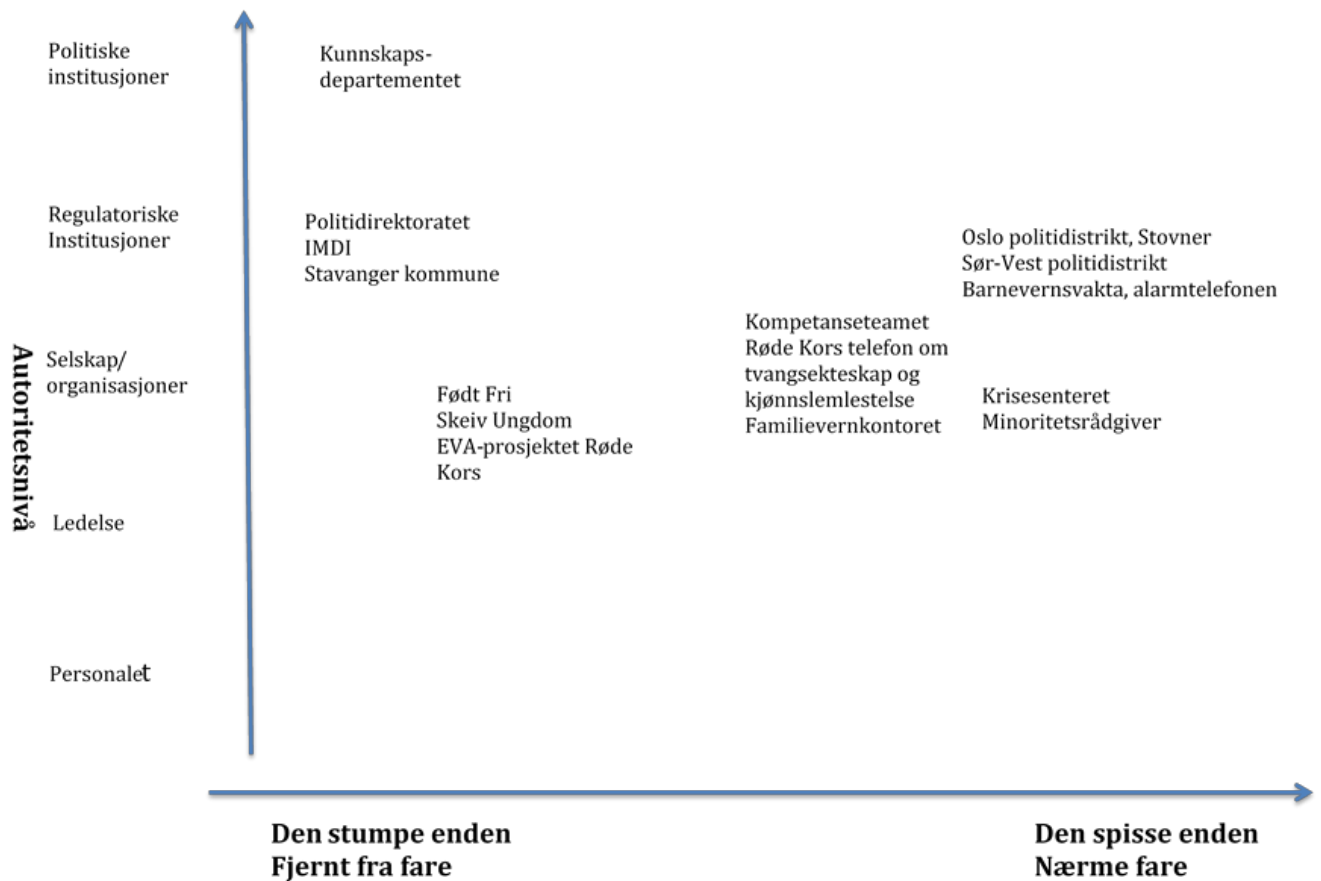
Skeiv Verden er en nasjonal interesseorganisasjon for lesbiske, homofile, bifile, trans-, interkjønn- og queerpersoner (LHBTIQ) med minoritetsbakgrunn. Skeiv Verden søker å være en møteplass hvor målgruppen kan komme i kontakt med andre som har lignende erfaringer, få støtte, informasjon og kunnskap som gjør det lettere å være skeiv med minoritetsbakgrunn. Jeg har intervjuet (FI) en ansatt i Skeiv Verden. Vedkommende er referert til som *Informant Skeiv Verden*.

Født Fri:

Født Fri er en ikke-statlig menneskerettighets- og likestillings organisasjon med spesielt fokus på minoriteter. Født Fri arbeider for å øke kunnskap og bekjempe æres og skamkultur, negativ sosial kontroll og kjønnslemlestelse. Jeg har intervjuet (FI) generalsekretæren i Født Fri.

5.1.3 Oversikt over de ulike aktørenes autoritetsnivå og nærhet til fare

I figuren nedenfor har jeg sortert de ulike aktørene ut fra deres autoritetsnivå og hvor nært de er til fare. Fare i denne sammenheng er hendelser av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Figur 4: Aktører i hjelpeapparatet inspirert av Rosness (Rosness, 2010, s. 86)

I denne sammenheng vil da de aktørene fra hjelpeapparatet som er en del av akutte hjelpe- og beskyttelsestiltak, som for eksempel Politi, Krisesenter og Alarmtelefonen/Barnevernsvakten, være i den spisse enden nært faren. Det er disse som tilkalles eller kontaktes når en person er utsatt for akutt æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse.

Litt fjernere fra den spisse enden av skalaen, og da noe fjernere fra faren er de aktørene som er i direkte kontakt med dem som er utsatt for fare eller i faresituasjonen, men de er ikke like nært den akutte faren som for eksempel Politi og Barnevern. Aktører innen hjelpeapparatet som Familievernkontoret og Minoritetsrådgivere vil som oftest være mer involvert i arbeid mot de utsatte og de kollektive strukturene (f.eks. de utsattes familier).

I den stumpe enden, og da fjernt fra fare, er de aktørene som arbeider med utarbeidelse av og implementering av integreringspolitikk, utarbeidelse av handlingsplaner og retningslinjer for hjelpeapparatet. Typiske aktører her er offentlige organer som departement og direktorater, samt

ideelle organisasjoner som jobber med holdningsskapende arbeid og kompetansebygging i hjelpeapparatet.

5.2 Systembeskrivelse

I denne delen av empirien vil jeg beskrive innsatsområdene slik de står i Handlingsplanen. For helhetens skyld har jeg presentert alle de fire innsatsområdene og de underliggende tiltakene som ligger i Handlingsplanen, men basert på den empiri jeg har samlet inn, har jeg valgt å fokusere på Innsatsområde 4 og tiltakene som ligger der. Handlingsplanen har fem innsatsområder for bekjempelse av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse:

Innsatsområde 1: Et styrket rettsvern for utsatte personer:

- Tiltak 1:* Vurdere innstramninger i ekteskapsloven for å bekjempe barneekteskap og bigami.
- Tiltak 2:* Utvidelse av fristen for oppheving av tvangsekteskap skal utredes.
- Tiltak 3:* Kriminalisering av utenomrettslige og religiøst inngåtte tvangsekteskap skal utredes.
- Tiltak 4:* Utvidelse av avvergingsplikten til å omfatte tvangsekteskap skal utredes.
- Tiltak 5:* Utvide bestemmelsen om mishandling til å omfatte storfamilien.
- Tiltak 6:* Gå gjennom regler og praksis i forbindelse med flergifte og transnasjonale serieekteskap.
- Tiltak 7:* Forbedre retningslinjene om etterlatte barn i utlandet.
- Tiltak 8:* Sikre oppfølgingssamtale for elever som skal flytte til utlandet uten sine foreldre.

Innsatsområde 2: Styrke hjelpen til personer som bryter med familie og nettverk.

- Tiltak 9:* Innføre mentorordning for unge utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap.
- Tiltak* Evaluere botilbudet i barnevernet for unge under 18 år, som er utsatt

10: for æresrelatert vold eller tvangsekteskap og vurdere nye støttetiltak.

Tiltak Etablere retningslinjer for politiets beskyttelse av trusselutsatte.

11:

Tiltak Styrke veiledning av voldsutsatte personer som flytter til ny

12: kommune.

Innsatsområde 3: Endring av holdninger og praksis i berørte miljø.

Tiltak Styrke undervisningstilbudet *Vold i nære relasjoner* for voksne

13: innvandrere.

Tiltak Utvikle opplæringstilbud for ressurspersoner fra berørte miljøer.

14:

Tiltak Videreføre tilbudet om dialoggrupper mot vold med beboere i

15: asylmottak.

Tiltak Utrede opplæring for religiøse ledere.

16:

Tiltak Styrke godt om godt foreldreskap

17:

Tiltak Styrke informasjon om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og

18: kjønnslemlestelse

A: Gjennomføre kampanjer.

B: Videreføre nettverk for informasjonsutveksling og veiledningsmateriell

C: Systematisere informasjon om helsekonsekvenser ved kjønnslemlestelse og styrke informasjon om rett til helsehjelp

Tiltak Øke informasjonsarbeid til utsatte om deres rettigheter.

19:

Tiltak Sikre relevant undervisning i skolen om vold, seksualitet og seksuell

20: grensesetting.

Innsatsområde 4: Styrke kunnskapen i tjenestetilbudet

- Tiltak* 21: Øke kunnskapen om vold og overgrep i de helse- og sosialfaglige profesjonsutdannelsene.
- Tiltak* 22: Øke kunnskapen i tjenestene om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse i kompetanseheving på tvers av sektorer.
- A:* Inkluderer temaene negativ kontroll, tvangsekteskap, æresrelatert vold og kjønnslemlestelse på tvers av sektorer.
- B:* Øke kompetanse i tjenestene om utviklingshemmede som utsatt gruppe.
- C:* Øke kompetansen om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og æresrelatert vold hos vergemålsmyndigheter, verger og andre instanser.
- Tiltak* 23: Styrke lokal og regional samordning og samarbeid i arbeidet mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.
- Tiltak* 24: Forsterke arbeidet hos politi, skole, familievern og utenrikskontorer.
- A:* Ta i bruk risikovurderingsverktøyet PATRIARK i alle politidistrikt.
- B:* Videreutvikle ordningen med minoritetsrådgivere på skoler.
- C:* Videreutvikle familievern tjenestens rolle i arbeidet mot tvangsekteskap og æresrelatert vold.
- D:* Videreutvikle ordningen med integreringsrådgivere ved utenriksstasjoner.
- Tiltak* 25: Forsterke behandlingstilbudet til utsatte for kjønnslemlestelse.
- A:* Likeverdig behandlingstilbud til utsatte for kjønnslemlestelse.
- B:* Videreutvikle behandlingstilbudet til kjønnslemlestedede basert på ny kunnskap.

Innsatsområde 5 Styrke forskning og øke kunnskapsdeling:

- Tiltak* 26: Styrke forskning om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og flergifte.

- Tiltak* 27: Styrke nasjonalt og internasjonalt samarbeid for utveksling av kunnskap og erfaringer.
- A:* Øke erfarings- og kunnskapsutvekslingen mellom innvandrersorganisasjoner, ressurspersoner og myndighetene.
- B:* Øke erfarings- og kunnskapsutveksling internasjonalt.
- Tiltak* 28: Utarbeide en internasjonal strategi mot barne- og tvangsekteskap.

5.3 Systemvurdering

I denne delen av kapittelet vil jeg presentere resultatene som har kommet frem gjennom den innsamling av data som jeg har foretatt. Hjelpeapparatet for mennesker som er utsatt for æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse møter mange utfordringer. Mine undersøkelser viser at de ulike aktørene i hjelpeapparatet har mange av de samme erfaringene og utfordringene. Mange av svarene på intervju spørsmålene er derfor overlappende. Av den grunn er ikke alle informantene sitert nedenfor. Jeg har i stedet valgt å ta med et utvalg av de mest relevante og interessante sitatene i forhold til problemformuleringen min. Resultatene er også organisert i kategorier underlagt de forskjellige forskningsspørsmålene.

5.3.1 Hvilke faktorer virker inn i håndtering av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse?

I denne delen av oppgaven vil jeg gå inn på hvilke faktorer som informantene peker ut som viktige i håndteringen av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Forebygging

Forebygging er en viktig faktor for å kunne håndtere æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. I forebygging ligger det et ønske om å forhindre eller begrense en uønsket hendelse.

Informant Innsatsleder Stovner forteller at dette med forebygging og oppdagelse er vanskelig. Dette begrunnes med at dette handler om mennesker som gjerne ikke har så stor tillitt til politiet, de kommer ofte fra en kultur hvor det å prate utenom familien ikke er bra fordi det er familien selv som skal ordne opp i problemene.

Informantene understreker at forebygging er en av de viktigste faktorene for god håndtering av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsgifting og kjønnslemlestelse.

Informasjon til utsatte grupper er et forebyggende tiltak mange av informantene har nevnt. Informant Innsatsleder Stovner begrunner:

”Grunnskolen er et sted å starte og det gjelder ikke bare flerkulturelle. Hvordan skal du leve livet ditt, hvordan fungerer systemet... Det kunne vært godt for alle, for en del av problemet er at hvis en sier at dette er bare for æreskulturelle så vil det offentlige bli kalt for rasister eller at man er stigmatiserende.”

Flere av informantene peker på gode resultater med forebyggende arbeid for å danne rom for dialog mellom parter. Informant Innsatsleder Stovner forteller:

”Vi har et samarbeidsprosjekt mellom familievernkontoret på Enerhaugen og oss på Stovner, som går på sikkerhetsarbeid gjennom familie. De har en psykolog og vi har to medarbeidere fra politiet i forhold til beskyttelse, men de samarbeider som en gruppe. De tar tak i den trusselutsatte og trusselutøverene, og så prater de for å danne en felles forståelse mellom trusselutsatt og trusselutøverene om hva som egentlig er problemet og at det kan løses.”

Flere av informantene trekker opp utfordringer med bruk av tolker som en barriere for god forebygging. Informant Politioverbetjent Sør-Vest forteller:

”Det første er at mange av de tolkene som tolker på de språkene vi ønsker er menn, som skal tolke for mange kvinner. Hvis en jente kommer til politiet for å anmelde så kan det være vanskelig å snakke for en mannlig tolk, og det gjelder spesielt seksuelle overgrep. Vi ser ofte at i starten så handler det om vold og trusler, men når det kommer en kvinnelig tolk så kommer det ofte historier om seksuelle overgrep og gjerne fra et søsken.”

Andre utfordringer som trekkes frem er at tolken kan være av en høyere eller lavere kaste enn den personen det skal tolkes for. Informant Politioverbetjent Sør-Vest forteller:

”Jeg har opplevd at tolker som ikke klarer å si enkelte ord for det blir for stygt, dette ordet er så stygt at jeg ikke kan bruke det og da mister vi en del av forklaringen.”

De fleste av informantene som bruker tolketjenester forteller at det er et gjennomgående problem med for få autoriserte tolker til språkene som er aktuelle. Informant Innsatsleder Stovner utdyper:

”En god tolk som er objektiv vil kunne fungere ganske bra, men problemet er igjen... Hvem er denne tolken? Det må stilles strengere krav til tolker. Nå er det autoriserte tolker, men det er for få og behovet er for stort så da blir det til at vi tar de som tilbyr tjenestene sine. Vi har ikke noe bra bakgrunnssjekk eller oversikt over hvilke region de tilhører.”

Ved siden av tolker, er det også en utfordring å få tilliten til de utsatte slik at de velger å fortelle og takker ja til beskyttelsesprogram som kode 6. Kode 6 er Politiets benevnelse på utsatte som må bryte med egen familie og må bo på hemmelig adresse. Flere av informantene understreker hvor vanskelig det er å komme i en posisjon hvor utsatte for æresrelatert vold og negativ sosial kontroll gir dem tillit. Informantene Røde kors forteller:

”Det er fryktelig tillitsbasert for det koster dem vanvittig mye å bare skulle begynne å fortelle om dette her, så terskelen er enormt høy. ”

Ved siden av at det er veldig tillitsbasert, er det mange av informantene som forteller at det tar tid før de utsatte er klare for å ta det videre, eller om de ønsker å ta de videre.

Informant Politioverbetjent Sør-Vest forteller: *”De tør gjerne ikke å anmelde eller så ønsker de ikke å anmelde familien sin, og i noen saker er det og gjerne lite hensiktsmessig å anmelde.”*

Informant Politioverbetjent Sør-Vest utdyper: *”Si for eksempel at du har flyktet fra hjemlandet ditt og du kommer til Norge. Å så opplever du et massivt press fra hjemlandet. Du er livredd, men det er lite konkret, det er ingen i familien din som er i Norge og da er det svært lite man får gjort i et straffespor.”*

Avdekking

Det offentlige har fått flere kontaktpunkter hvor første- andrelinjetjenester møter de utsatte. En del av disse kontaktpunktene er også bestående av private organisasjoner som jobber på oppdrag eller på vegne av det offentlige.

Eksempler på kontaktpunkt kan være organisasjoner som Røde kors sin telefon for tvangsekteskap, Født Fri, Skeiv Verden, NAV, Minoritetsrådgivere, Krisesenter, lærere, helsesøstre og barnevern. Disse kontaktpunktene vil senke terskelen for kontakt med hjelpeapparatet for dem som er sårbare og trenger hjelp.

Rådgiverne i kors forteller at de ofte møter barn og unge som ikke tør å snakke med læreren, helsesøster eller lignende fordi de er redde for opplysningsplikten til barnevernet. Hvordan skal man avdekke noe man ikke kan se? Mye av dette med avdekkingskompetanse ligger i det å kunne se signalene på at noe er gale. Informant IMDI underbygger dette:

”Det vi har sett gjennom minoritetsrådgivernes arbeid er at elever som lever med negativ sosial kontroll de undertrykker på skolen og er preget av denne formen for vold akkurat som alle andre former for vold. Jeg har vært borti tilfeller av ungdom som har hatt dårlige karakterer på skolen, blitt utredet av PPT blant annet for lærevansker og så viser det seg at de prøver å oppføre seg ærbart og derfor ikke tar ordet i klasserommet, sier mot de voksne.”

Det er mange ting som tyder på at det er lav avdekkingskompetanse hos dem som møter barn i førstelinje tjenester og på skole. Mange av informantene forteller at de ofte er rundt å har foredrag på for eksempel skoler, men problemet er når man ikke ser hele bildet. Informant IMDI utdyper:

”En klassiker er kanskje en skole som er bekymret for en ungdom og som føler at bekymringen deres er diffus og dermed ikke melder barnevernstjenesten. Men hvis de hadde hevet blikket rundt barnet og kartlagt alle arenaene til barnet så ville de sett et mønster. Et eksempel kan være at en ungdom ikke deltar på aldersadekvat på noe av arenaene sine og da begynner man å få et mønster som kan vitne om negativ sosial kontroll, som man absolutt skal melde til barnevernstjenesten.”

En annen utfordring er hvordan man forholder seg til problematikken i forhold til hvem som er truet.

Informant IMDI forteller:

"Jeg tror en av de store truslene mot det å avdekke negativ sosial kontroll er at skoler forholder seg til at foreldrene er foreldrene. Altså at de tenker at hvis de gjør en avtale med en forelder i forhold til oppfølging på skolen så er det nok, og det kan det også være, bortsett fra de tilfellene hvor foreldrene styres av noen andre i sitt nettverk."

Avvergeplikt og meldeplikt

Avvergeplikten er en personlig plikt som skal anvendes når man mistenker at det kan være fare for liv og helse. Meldeplikten er en opplysningsplikt til barnevernet hvis man mistenker at det kan være fare for at barnet blir utsatt for mishandling, andre former for omsorgssvikt eller når et barn viser vedvarende alvorlige adferdsvansker. De fleste av informantene forteller om hendelser hvor det er slik at folk i førstelinje ikke kjenner igjen signalene for æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Informant IMDI forteller:

"Sånn generelt vil jeg si at skoler bruker meldeplikt, men de bruker i liten grad avvergeplikten. Vertfall når det gjelder negativ sosial kontroll, det skal ganske mye til på en skole, men så handler det også noe om kompetansen på skolen, men i forhold til avvergeplikten så må man jo være kjent med en overveiende sannsynlighet for at ungen blir utsatt for noe."

Informantene Røde Kors mener det kan være litt problematisk for det hever terskelen for hvem utsatte føler de kan kontakte.

"Hvordan skal unge da tørre å snakke om tvangsekteskap? Kanskje med søsken? Sin familie? Med en lærer? Kanskje en lærer står litt annerledes stilt da men hvis du da er redd for at dette skal bli meldt videre til politiet? For det er noe med om det er fare for liv og helse, da har vi alle avvergingsplikt. Stort sett så har man tid til å legge en skikkelig plan med vedkommende som ikke gjør noe den andre ikke vil. Men hvor går autonomien i hvordan man velger å leve livet sitt? Hvordan avverge tvangsekteskap når personen selv nødvendigvis ikke kjenner seg selv igjen i tvangsekteskapsdefinisjonen?"

Mange av informantene forteller at det er litt ulik praksis fra plass til plass hvor mye man bruker meldeplikt og avvergeplikt, men at det er nødvendig med god erfaring og kompetanse for å være trygg på når man skal bruke meldeplikten eller avvergeplikten.

Informant Kompetanseteamet forteller om utfordring ved informasjon ikke kommer frem:

”Problemet med skolene er at det er et mye større antall barn som forsvinner fra skolene hver høst og som ikke kommer tilbake enn det som blir rapportert inn. Vertfall ikke til politiet, så om de i en hvis grad rapporterer inn til sin egen etat, så går ikke det videre til politiet eller oss som har en mulighet til å gjøre undersøkelser om faktiske forhold. Vi har også sett at elever som forsvinner i løpet av skoleåret bare blir skrevet ut av skolen eller at skolene bare aksepterer at foreldrene sier at ungene har valgt å gå på skole i opprinnelseslandet. Flesteparten av de sakene er over ungdomsskolealder hvor man har skoleplikt.

Samhandling

En viktig faktor i håndteringen av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er samhandling. At det er en form for samarbeid på tvers av de forskjellige etatene som jobber opp mot disse problemstillingene er viktig. Videre så kan samhandling bygge opp under et mer differensiert hjelpeapparat som kan senke terskelen for kontakt med mennesker i en sårbar situasjon eller styrke støtten til de som velger å bryte med nettverket og familien sin.

Informant Innsatsleder Stovner etterlyser større samarbeid på tvers av etatene:

”Vi har vært vitne til personer som flytter etter voldsom negativ kontroll og det vi ser er at man må være motivert for å bryte å ha sin frihet, men erfaringen vår er at det gjerne går tre-fire måneder så savner de familien. Å de trenger støtte fra psykologer, fra Nav og annet hjelpeapparat.”

Informantene har forskjellige erfaringer fra dette, men alle er enige at samarbeid på tvers av etatene styrker tilbudet som gis. Informanter Røde Kors støtter opp under det:

”Mange unge vil heller ikke inn i et ordinært hjelpetilbud. Frykt for at politiet kan ta ut offentlig påtale og at familien da kan bli innkalt til en samtale mot deres vilje.”

Politiet på Stovner Politistasjon har hatt stor suksess ved å både fokusere på offeret og voldsutøverne gjennom Prosjekt November. Informanten Politioverbetjent Stovner forteller at det er et poeng at man jobber tverrfaglig: *"Vi jobber to politifolk og to klinikere, så vi er fire folk som jobber på sak og vi jobber alltid i team slik at alle kan komme med innspill og sitt perspektiv på ting. Der er heller ikke hjernekirugi å skjønne at politi og helse bør jobbe sammen?"*

I forhold til mennesker med psykisk og fysisk funksjonshemming er det et forbedringspotensial innenfor samhandling. Informantene i Røde kors utdyper:

"De som rømmer fra sin hjemkommune siden de er redde kan oppleve å bli sendt tilbake hvis de oppsøker et hjelpeapparat i en annen kommune, for eksempel Oslo. Det kan være fordi det dreier seg om en kampsak i forhold til penger og midler. Og da vil man gjerne ikke ha folk fra andre kommuner på sine hjelpetiltak. Så sier politiet at de må tilbake til sin kommune for at politiet skal gjøre en trusselvurdering og så har man gjerne rømmer fra et tvangsekteskap."

Kunnskap og kompetanseheving

Alle informantene er enige om at kunnskapen rundt problemstillinger rundt æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse har tatt seg opp i de siste årene. Informant Innsatsleder Stovner bekrefter dette og forteller videre at til tross for å ha jobbet mange år i politiet så er det først i de siste fire årene hvor det virkelig har skutt fart med fokus på æresrelatert vold.

Informanten utdyper:

"Jeg har jo vært på en del oppdrag, men jeg har egentlig ikke skjont hva som ligger helt bak, hvorfor den volden har oppstått på disse oppdragene, det skjønner jeg mer nå."

Informant Krisesenteret forteller at det er en tanke om og fokus på at man skal klare å øke kompetansen og at man skal klare å avdekke og hjelpe de som trenger det.

Erfaringsutveksling mellom etatene, nøkkelpersoner og myndighetene er et tiltak i handlingsplanen.

Informanter Røde kors forteller at de er mye rundt å har foredrag: *"Vi holder mye foredrag, I forhold til å se tegn, hvordan man kan snakke med/gå i dialog med unge."*

Som en del av kompetanseheving til hjelpeapparatet er det vanlig at det arrangeres kurs, seminar og være en arena der utsatte kan dele egne erfaringer. I dette arbeidet forteller Informant Født Fri følgende:

”Så det vi gjør er at vi har arrangert veldig mange konferanser med ulike vinklinger og da henter vi jo inn forskere som har relevant kompetanse og de som har egenopplevede erfaringer, som kanskje har brutt ut av et tvangsekteskap eller lignende og vi gir mikrofonen til målgruppen.”

Han forteller videre:

”Det er viktig med personlige historier men det kan ikke bare være anekdotiske bevis, så vi må finne den miksen av at man får forskere som kan si at dette viser tall og at man ikke trenger å si at det er så mange mørke tall.”

En samling av kunnskapen blant hjelpeapparatet kunne også vært et kunnskapsløft innenfor denne problematikken. Informant Politioverbetjent Stovner forklarer:

”Man burde samlet troppene i Norge. Det er så mange forskjellige typer fagmiljø som egentlig er ganske overlappende. Vi har hatt mang forskjellige ministre hvor alle har forskjellige fanesaker og alle gir penger her og der. Det gjør det hele veldig fragmentert og så jobber jo alle med det samme. Vi burde samle troppene, det er jo ressursbruk.”

Erfaring

Erfaring er en faktor som fører til god håndtering. Mange av informantene underbygger viktigheten av erfaring. Informant Innsatsleder Stovner sier følgende: *”Det er klart at man må ha den teoretiske bakgrunnen og forståelsen, men man å også ha erfaring.”*

De fleste av informantene sier at erfaring er nødvendig for å kunne ha den rette situasjonsforståelsen i møte med utsatte for æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Informant Krisesenteret sier:

”Jeg tenker at man trenger trening i å avdekke, trening i å se problematikken. Det å ha kunnskap og kompetanse henger ofte sammen med at man har erfaring og at man har jobbet med problematikken en stund.”

En av utfordringene som mange av informantene nevner er at erfaring og kompetanse ofte forsvinner ifra den spisse siden og havner lengre opp i systemet. Dette gjør at mange blir avhengige av enkeltpersoners kompetanse istedenfor å styrke hele hjelpeapparatet. Informant Innsatsleder Stovner utdyper:

”Det er veldig klart at en ting er at du har den teoretiske bakgrunnen og forståelsen, men du må også ha erfaringen og det betyr at da må du sette av et par år faktisk for å virkelig kan begynne å skjønne hva dette går i, og da når du får en medarbeider som kan dette så gjelder det å beholde den for det er et stort tap for meg når de slutter. Det tar for lang tid for å bygge opp den forståelsen igjen.”

Råd og veiledning

Råd og veiledning er en på mange måter en utslagsgivende faktor når det kommer til håndteringen av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Det er ofte mennesker som har vært veldig isolert fra omverden, selv om de har vært ute eller på skole.

Informanter Røde Kors er klare på at frivillighet er en viktig inngang for å hjelpe utsatte. Det skaper et differensiert tilbud for de unge som videre skaper bredde. De belyser dette med følgende utsagn:

”Det er ofte at det starter som en sak hos oss, og så snakker vi med den personen og så er gjerne personen moden for å ta det neste steget inn mot for eksempel botilbud eller krisesenter. Noe av det viktigste er å komme i en posisjon hvor man kan gi råd og veiledning på hvilken hjelp som finnes der ute og så hekte på de personene som personen selv ønsker.

Det er viktig å tenke at det er opp til den utsatte å selv velge hvilket løp man ønsker å gå, for til syvende og sist så er det de som skal leve livene sine videre og som skal stå i bruddet.”

Informant EVA-prosjektet til Røde kors i Stavanger forteller at de på mange måter er en guide til det norske samfunnet. Informanten sier følgende: *”Vi hjelper til med Nav, hjelper til med møter på skoler og barnehager, hjelper til med å tyde brev fra det offentlige.”*

Regionale forskjeller

Mange av informantene forteller om regionale forskjeller i hjelpetilbudet i Norge. Noen har foreslått at det er fordi det er flere hendelser som skjer på Østlandet i forhold til resten av landet og at det kan være en naturlig forklaring på de regionale forskjellene.

Informant Innsatsleder Stovner utdyper:

”Vi får stadig henvendelser fra andre distrikt om hvordan vi gjør slike saker og det er også et problem for oss at det ikke er gått opp noen gode retningslinjer eller noe fagopplæring for hvordan man skal håndtere disse sakene fra a til å og det skjønner jeg er vanskelig for det er ikke noe fasit svar her.”

I Oslo er det etablert mye kunnskap, kompetanse og rutiner, mens i distrikts Norge hvor man ikke har så mange saker så er det vanskelig å bygge opp den kompetansen, for man har ikke den samme mengdetreningen da og det er gjerne når man får en sak at man får brynet seg og jobber en del med de og gjør sikkerhetsvurdering.

Tiltak 24 i Handlingsplanen bestrebe at man skal ta i bruk risikovurderingsverktøyet PATRIARK i alle politidistrikt. Dette er ifølge en del av informantene hvor d regionale forskjellene er størst. Informant Krisesenteret forteller:

”I noen distrikt så vil det være mye erfaring og trening, mens i andre så vil det være mindre men man vil ha de samme verktøyene for avdekking og for å gjøre vurderinger. Å samme opplæring vil jo til slutt gjøre noe med nivået.”

Informant Politioverbetjent Stovner gir følgende eksempel:

”Det ringte en åpenbart rutinert politimann fra et distrikt i nord, de hadde en æressak og hadde aldri hatt en slik sak før, oi hva skal jeg gjøre? Å det får vi ganske ofte, har du tenkt på det? Har du vurdert det? Det er mange ting som er selvsagt når man har jobbet med dette i mange år.”

5.3.2 Hvilke kriterier legges til grunn for å iverksette tiltak?

For å iverksette tiltak må det vær en slags sårbarhet og at en gruppe eller et menneske ikke kan ta vare på seg selv. Informant Innsatsleder Stovnerforteller:

”Jeg har opplevd at vi har damer som har kommet ut av dette regime, men som ikke klarer å leve alene. De må ha bo-trening og opplæring i hvordan de skal betale i kassen, betale regninger. [...] De trenger hjelp til å leve livet sitt, for det har blitt levd av dem de har blitt styrt av.”

Politiet på Stovner har hatt stor suksess ved å både fokusere på offeret og voldsutøverne gjennom Prosjekt November. Der viser de til at selv om man får en voldsutøver til å flytte ut, så vil konen som regel ta dem tilbake når de går å loffer på gatene.

I denne problematikken er både de utsatte for denne kontrollen og de som bedriver denne kontrollen offer. Ofte kan det hjelpe situasjonen ved å hjelpe dem som regnes voldsutøvere men at det finnes barrierer for dem som trenger hjelp. Informant Politioverbetjent Stovner forteller:

”I forhold til sinnemestring så har man et apparat som jobber med det og som heter Alternativ til Vold. Men av våre trusselutøvere så kan jeg ikke komme på mer enn en som er kvalifisert, som fyller kravene. Det kreves at man skal ha penger til å betale det, i noen tilfeller sier barnevernet at de kan betale det, han skal snakke norsk, skal ikke ha noen form for rusproblematikk og man skal være motivert. Sa da blir det å gå i samtaleterapi hos våre klinikere.”

5.3.3 Hva er drivkreftene bak æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse?

Ved siden av ære som en av hoveddrivkreftene, er særlig økonomi en faktor som spiller inn spesielt ved tvangsekteskap. Informant Politioverbetjent Stovner forteller: *”Det som gjelder i flesteparten av våre saker er eiendom, makt og posisjon i hjemland, status og utvide alliansen i storfamilien.”*

Fagleder ved Krisesenteret er av den oppfatning at det for mange familier handler om å ivareta familien og redsel for å bli påført skam. Hun sier følgende: *”Mange tenker nok at de gjør det beste for ungene sine og i en del kulturer så er dette noe som er blitt gjort i alle år og man tenker nok at det er slik man skal gjøre det.”*

For mange så handler det om en forventning om hvordan det skal være innad i familien. Flere av informantene viser til at de fleste som tvinger noen til å gifte seg ofte kan føle på et stort press fra storfamilien. Informant IMDI utdyper:

"Jeg tror at tvangsekteskap er på en måte siste nødløsning for de familiene som benytter tvangsekteskap. I mitt arbeidet går jeg ut ifra at alle foreldre vil det beste for barna sine. Det man ser er at negativ sosial kontroll og tvangsekteskap det forekommer i det man gjerne kaller for svake stater i forhold til demokratisk organisering og rettigheter. Å da gir det en slags mening i forhold til å sikre familien og at æren er intakt. I min erfaring med foreldre som utsette ungene sine for tvangsekteskap at de opplever det som smertefullt og veldig vanskelig å gjøre mot barna sine, men at de ser på det som en nødvendighet."

Særlig om sårbare grupper

Alle informantene understreker at det mennesker som er berørte av disse problemstillingene er svært sårbare mennesker. Særlig i forhold til tvangsgifting, negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Utsatte som har en psykiske eller fysisk funksjonsnedsettelse er i en særlig sårbar gruppe. Informanter Røde Kors begrunner:

"Det vi erfarer i forhold til personer med nedsatt funksjonsevne, er at dette er svært sårbare mennesker. Kognitiv svikt, at man er psykisk utviklingshemmet, at man er i grenseland og så skal man stable sammen et godt hjelpetilbud når da personen kanskje er paranoid. Så får vedkommende kanskje ikke voldsalarm hos politiet for han trykker på den hele tiden."

I tvangsekteskap ser man at mange er kognitivt svake og at de er særlig sårbare. Informant Krisesenteret utdyper:

"I forhold til unge som har en funksjonshemming, psykisk utviklingshemning så vet vi jo at det er en fare for dem. Da kan man faktisk få et opphold i Norge med at det gjerne er en felles forståelse mellom familier, at noen får en oppholdstillatelse i Norge."

Informanter Røde Kors ser også sårbarheter rundt tvangsekteskap: *”Mennesker med psykisk og fysisk funksjonshemning er svært sårbare generelt i forhold til tvangsekteskap, og mange hjelpeinstanser vil gjerne ikke ta imot dem fordi de er for tunge.”*

Videre trekkes LHBTIQ personer opp som en sårbar gruppe av flere av informantene.

LHBTIQ- personer er særlig sårbare siden de har æreskodeksen knyttet til sin legning og seksualitet. c forteller: *”Jeg har hørt om lesbiske og homofile som har blitt tvangsgiftet mot sin vilje på grunn av ære.”*

Videre forteller han at kunnskapen om denne gruppen er svært varierende og at det i seg selv gjør dem sårbare: *”Jeg er mye og snakker på forskjellige asylmottak og ser at det er lav kunnskap rundt seksuell legning blant dem som driver mottakene.”*

Flere av informantene forteller at tilknytningen mange ofrene føler til familien gjør det spesielt vanskelig å bryte og holde ut en relokalisering med kode 6. Informanten Politioverbetjent Sør-Vest forteller:

”De opplever at de står på bar bakke og null kontakt med familien sin i etterkant. De har småsøsken, det er et kjempestort problem for det er store familieflokker hvor det er født barn i to generasjoner slik at den eldste søster er nesten som en mor for de yngre søsknene og så sier familien at du får ikke lov å snakke med dine småsøsken, når du tar disse valgene så er du ute.”

6. DRØFTING

6.1 Introduksjon

Denne delen av oppgaven vil jeg diskutere mine funn som presenteres i kapittel 5 med teoriene som er presentert i kapittel 3. Diskusjonen i denne delen av oppgaven vil danne grunnlaget for konklusjonen som blir presentert i kapittel 7.

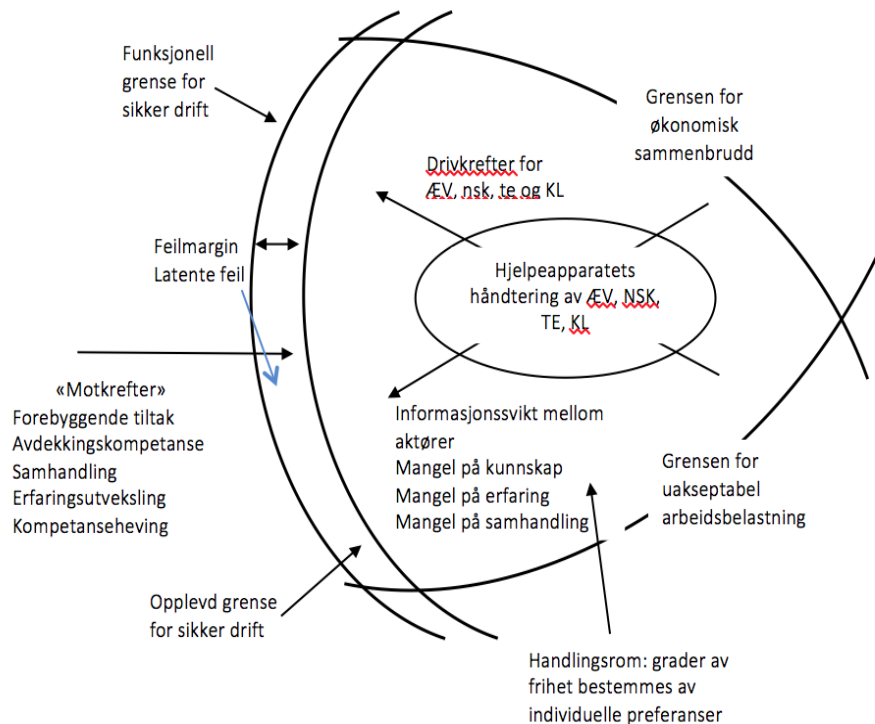
6.2 Drøfting

Æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er aller krefter som vil påvirke mennesker på en negativ måte og er forbundet med en kollektivistisk struktur. I Norge er hjelpeapparatet et slags sikkerhetsnett som skal forhindre slike praksiser fra i å manifestere seg i et

æresdrap, tvangsgiftemål, kjønnslemlestelse som følge av den negative sosiale kontrollen i kollektivistiske strukturer. Forskning fra Storbritannia viser til at personer som tilhører en kollektivistisk normgruppe er svært sårbare for å bli utsatt for vold(Aisha K. Gill 2018)

Æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er alle en del av en praksis som påfører mange mennesker i Norge mye smerte.

Som et ledd i bekjempelsen av det har regjeringen laget handlingsplanen: Retten til å bestemme over eget liv, handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020). Dette er en del av sikkerhetsstyringen regjeringen gjør for å bekjempelse av disse praksisene. Det vil best illustreres i Rasmussens migrasjonsmodell og mye av drøftingen i dette kapittelet vil henvise til modellen.

Figur 5: Migrasjonsmodell inspirert av Rasmussen(Engen, Kruke et al. 2017)

I denne oppgaven vil migrasjonsmodellen illustrere de forskjellige komponentene som virker inn i håndteringen av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Samtidig vil modellen utrykke hvordan latente feil kan forminske feilmarginene i systemet slik at aktive feil kan føre til at systemet faller utenfor funksjonell grense for sikker drift. I midten av

modellen er ”Håndteringen” av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. På samme måte så vil man ha individuelle friheter til selvorganisering og det kan gi lokale situasjonsspesifikke variasjoner. Slike variasjoner vil manifestere seg i egne rutiner og praksis og kan føre til migrasjon mot funksjonell grense for sikker drift så lenge de holder seg innenfor rammebetingelsene sine. Dette kan resultere i både positive eller negative variasjoner av tolkninger av hvordan man løser forskjellige oppgaver i forhold til æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Dette kan for eksempel resultere i egen praksis for å melde ifra om barn som blir tatt med til utlandet. Dette underbygges med Turners informasjonsprosesseringsteori hvor han viser til at informasjon ikke alltid kommer frem fra den skarpe enden til stumpe siden og opp i systemet. Videre vil dette danne latente feil som minsker feilmarginene når et uhell først skulle skje.

6.2.1 Hvilke faktorer virker inn i håndteringen av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse?

I denne delen vil jeg drøfte faktorene som virker inn i håndteringen av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Forebygging

Forebygging kan forstås som de tiltak man gjør for å forhindre en uønsket hendelse eller ulykke. I migrasjonsmodellen overfor vil forebygging være representert i boksen for motkrefter som virker mot drivkreftene for æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Innsatslederen forteller at det er vanskelig med forebygging siden ofrene for Æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse ikke stoler på politiet. De kommer fra en kultur hvor man ikke skal prate med andre enn familien. Å det gjør det vanskelig å komme i en posisjon til å hjelpe. Jeg forstår det som en barriere for forebyggingen som vil presse håndteringen nærmere grensen for funksjonell drift.

Et mottiltak er informasjon ut til utsatte grupper og kan være informasjon på språk til kjente utsatte grupper eller undervisning på skoler. Innsatslederen understreker: ”Grunnskolen er et sted å starte og det gjelder ikke bare flerkulturelle. Hvordan skal du leve livet ditt og hvordan fungerer systemet? ”

Dette kan forstås som en måte å forebygge ved fokus på innsatsområde 4 i handlingsplanen hvor det er et fokus på å styrke kunnskapen til tjenestetilbudet.

Avdekking

Avdekking henger sammen med kunnskap, kunnskap og evne til å handle.

”Hvordan skal vi avdekke noe vi ikke kan se?” – Informantene Røde Kors

Avdekkingskompetanse henger sammen med om man har kunnskap eller erfaringen til å kjenne igjen mønster som er tilknyttet æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

”En klassiker er kanskje en skole som er bekymret for en ungdom og som flere at bekymringen deres er diffus og dermed ikke melder barnevernstjenesten” – Informant IMDI

En slik hendelse viser at man ikke har den rette erfaringen eller kunnskapen om hva man prøver å forhindre. Mangel på kunnskap kan også komme til uttrykk gjennom usikkerhet og at det derfor man ikke handler. Informasjonen kommer dermed ikke frem og man har ikke avdekket eller hjulpet denne ungdommen. Usikkerheten som følge av mangel på kunnskap om problematikken til dem som skal avdekke kan dermed også forstås som en latent feil. I migrasjonsmodellen vil latente feil føre til at feilmarginen i systemet minker og man får innskrenking av avstanden mellom **opplevd grense for sikker drift** og **funksjonell grense for sikker drift** ved en ulykke eller uønsket hendelse.

”Jeg har vært borti tilfeller av ungdom som har hatt dårlige karakterer på skolen, blitt utredet av PPT blant annet for lærevansker og så viser det seg at de prøver å oppføre seg ærbart og derfor ikke tar ordet i klassen, sier imot de voksne.” –Informant IMDI

Dette underbygger at elever som er ofre for negativ sosial kontroll også har symptomer som burde tiltrekke oppmerksomhet. Ved å mangle den avdekkingskompetansen vil en lærer eller miljøarbeider ikke kunne fange opp de rette signalene på at noe er gale og den utsatte vil fortsette å leve under det regime.

Dette innebærer å ha flere kontaktpunkt og sørge for de forskjellige kontaktpunktene innehar den avdekningskompetansen som er nødvendig. I modellen overfor vil avdekking være en del av motkreftene som forhindrer at man kommer over funksjonell grense for sikker drift. Som et resultat av

god avdekkingskompetanse hos hjelpeapparatet er man avhengige av at informasjonen de avdekker kommer frem til de rette instansene. ”Hvem skal si hva til hvem?

Avvergeplikt og meldeplikt

”Problemet med skolene er at det er et mye større antall barn som forsvinner fra skolene hver høst og som ikke kommer tilbake enn det som blir rapportert inn”. - Informant kompetanseteamet.

I sitatet over vises det til skolers manglende rapportering av barn som forsvinner og som ikke kommer tilbake. Ifølge Turner kan kritiske feil og hendelser bli misforstått på grunn av antagelser rundt deres betydning (Pidgeon, Amp et al. 2000). Samtidig er det et symptom på manglende avdekkingskompetanse, vanskeligheter med å prosessere informasjon og uklare rutiner. Ved å ikke bruke avvergeplikt eller meldeplikt ved bekymring er det andre etater som ikke får informasjon og dermed ikke mulighet til å iverksette tiltak. I den spisse enden hvor man har kontaktpunkter for utsatte for æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, vil det være nødvendig å ha klare retningslinjer ved uønskede hendelser. Hvis det danner seg en kultur hvor man enten ikke oppfatter problemet eller at betydningen av en hendelse ikke blir tatt på alvor vil dette bli latente feil i systemet som lettere kan muliggjøre en uønsket hendelse som tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse.

Samhandling

”Det er ikke hjernekirugi å skjønne at politi og helse bør jobbe sammen!” – Informant Politioverbetjent Stovner

En av de viktigste faktorene når det kommer til håndtering av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse har vist seg å være samhandling på tvers av etatene som jobber opp mot denne problematikken. At det er god informasjonsflyt mellom etatene i hjelpeapparatet vil klargjøre problematikken selv for dem som gjerne ikke har den lengste erfaringen. Turner beskriver at vanskeligheter med å prosessere informasjon kan også komme som en følge av dårlig struktur i en organisasjon som jobber i en svært dynamisk verden (Pidgeon, Amp et al. 2000). God samhandling kan da komme som en følge av tiltak som å jobbe tverrfaglig, arrangere seminar for kunnskapsheving og erfaringsutveksling. Nettverkene for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er

tiltak som stimulerer til samarbeid mellom etatene og følger opp under Reasons prinsipp om ”forsvar i dybden”.

Erfaring, Kunnskap og kompetanseheving

”Jeg har jo vært på en del oppdrag, men jeg har egentlig ikke skjønt hva som ligger helt bak, hvorfor den volden har oppstått på disse oppdragene, det skjønner jeg mer nå.” - Informant Innsatsleder Stovner

Erfaring er en viktig komponent i håndteringen av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse for å ha den rette situasjonsforståelsen. I møte med utsatte vil erfaring føre til at man gjerne stiller de rette spørsmålene som kan redde en utsatt. Erfaring er også viktig når det kommer til å formidle sine egne erfaringer videre til andre.

”Jeg tror det i aller høyeste grad kunne vært nyttig med mer undervisning rundt dette temaet. Tenk på sykepleierne og alle de kommer i kontakt med?” – Informant Politioverbetjent Sør-Vest

I følge av informantene burde det komme mer kunnskap inn i forskjellige læreplaner til fag eller profesjoner som møter denne problematikken. Mer kunnskap innenfor utdanningene vil kunne løfte kompetansen betraktelig og styrke avdekkingskompetansen. Da vil de som jobber i første linje vite hvilke tegn de skal se etter og hvordan snakke med barn og ungdom de mistenker kan være utsatt for æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Ved siden av avdekkingskompetanse vil det styrke informasjonsflyt og styrke meldeplikt og avvergeplikten.

I migrasjonsmodellen over vil erfaring, kunnskap og kompetanseheving være i kategorien motkrefter siden de alle er med på å øke bevisstheten rundt æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Råd og veiledning

”Det er ofte at det starter som en sak hos oss, og så snakker vi med den personen og så er gjerne personen moden for å ta det neste steget inn mot for eksempel botilbud eller krisesenter” –Informanter Røde Kors.

Råd og veiledning kan regnes med som et stimulerende tiltak. I denne konteksten kan dette tolkes som en inngang til videre hjelp i systemet. Mange informanter har fortalt at det er viktig å senke terskelen for kontakt i de fleste kontaktpunkt. Når man klarer å senke terskelen for kontakt vil man samtidig klare å nå ut til flere utsatte. En av kreftene som trekker systemet for håndtering lenger mot funksjonell grense for sikker drift er at utsatte ikke får eller vil motta råd og veiledning fra hjelpeapparatet.

Regionale forskjeller

”I Oslo er det etablert mye kunnskap, kompetanse og rutiner, mens i distrikts Norge hvor man ikke har så mange saker så er det vanskelig å bygge opp den samme kompetansen. Man har ikke den samme mengdetreningen da og det er gjerne når man får en sak at man får brynet seg og jobber en del med de og gjør sikkerhetsvurderinger.” – Informanter Røde Kors

At det er regionale forskjeller understreker viktigheten av kunnskap, kompetanseheving og erfaring. Det kan videre tolkes at grunnen for at det er et så høyt fokus på dette er fordi det er flere hendelser i Oslo sammenlignet med andre steder.

Handlingsplanen bestreber at man skal ta i bruk risikovurderingsverktøyet PATRIARK i alle politidistrikt. Dette er ifølge en del av informantene hvor de regionale forskjellene er størst. For å unngå latente feil innenfor risikovurdering er det viktig at man får riktig opplæring og får øvd seg, slik at man kan møte problematikken med den rette kunnskapen og erfaringen til å ta de rette valgene.

”I noen distrikt så vil det være mye erfaring og trening, mens i andre så vil det være mindre men man vil ha de samme verktøyene for avdekking og for å gjøre vurderinger. Å samme opplæring vil jo til slutt gjøre noe med nivået.” – Informant Krisesenteret

I migrasjonsmodellen vil tiltak mot regionale forskjeller være en motkraft. Tiltak er gjerne et seminar eller workshop.

” Det ringte en åpenbart rutinert politimann fra et distrikt i nord, de hadde en æressak og hadde aldri hatt en slik sak før, oi hva skal jeg gjøre? Å det får vi ganske ofte, har du tenkt på det? Har du vurdert det? Det er mange ting som er selvsagt når man har jobbet med dette i mange år.” –Informant Politioverbetjent Stovner

6.2.2 Hvilke kriterier legges til grunn for å iverksette tiltak?

Kriterier for iverksettelse av tiltak kan vi dele inn i to deler da det er et nivå som baserer seg på et overordnet mål, mens den andre delen ser på sårbarheten hos de utsatte.

Det overordnede målet kommer fra politisk hold med klare mål og visjoner. Født Fri er et tiltak som startet for ett år siden da de kunne være en klar stemme for en utsatt gruppe mennesker. Mange av informantene tar til ordet for at man må samle kompetansen istedenfor å være fraksjonert, samtidig vil et bredt tilbud danne flere kontaktpunkt. I migrasjonsmodellen vil denne delen og være en del av motkreftene som virker inn mot midten. Dette er for det er forebyggende Informantene er alle enige om at dette er sårbare mennesker. Å iverksette tiltak kan bety at man må beskytte noen mot en uønsket hendelse. Dette kan være fra ytre krefter eller fra indre krefter. Her kan vi snakke om spesifikke løsninger og tiltak som prosjekt november ved Stovner politiet. Politiet på Stovner har hatt stor suksess ved å både fokusere på offeret og voldsutøverne gjennom prosjekt November. Kriterier som legges til grunn for å iverksette tiltak kan være mennesker som har ekstrem frykt, Ressurser i samfunnet, Psykiske problemer eller problemer knyttet til rusmisbruk. Men ved en tanke på å være forebyggende faller voldsutøverene utenfor på grunn av deres egne sårbare situasjon.

6.2.3 Hva er drivkreftene bak æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse

”Det som gjelder i flesteparten av våre saker er eiendom, makt og posisjon i hjemland, status og utvide alliansen i storfamilien.” – Informant Politioverbetjent Stovner

Den tradisjonelle oppfattelsen blant folk flest er at æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse enten er dypt forankret i religion, kultur eller en æresoppfatning. Det kan likevel diskuteres om det finnes andre motiver for en slik praksis. En stor del av kollektivistiske strukturer baserer seg på en patriarkalsk familiestruktur og mange har kommet til Norge fra land som ikke har hatt en stat med voldsmonopol. Dette gjør at familien er sikkerhetsnett og desto større familie man har, desto sikrere er man. At økonomi har en stor plass som en drivkraft til tvangsekteskap er noe mange av informantene har bekreftet.

Samtidig viser det seg at mange av dem som tvinger barna sine til å gifte seg mot sin vilje også føler et press til å gjennomføre giftemålet.

”Jeg tror at tvangsekteskap er på en måte siste nødløsning for de familiene som benytter tvangsekteskap. I mitt arbeidet går jeg ut ifra at alle foreldre vil det beste for barna sine. Det man ser er at negativ sosial kontroll og tvangsekteskap det forekommer i det man gjerne kaller for svake stater i forhold til demokratisk organisering og rettigheter. Å da gir det en slags mening i forhold til å sikre familien og at æren er intakt. I min erfaring med foreldre som utsette ungene sine for tvangsekteskap at de opplever det som smertefullt og veldig vanskelig å gjøre mot barna sine, men at de ser på det som en nødvendighet.” - Informant Seniorrådgiver IMDI

Flere av informantene sier likevel at ære er enda en veldig sterk drivkraft hvor det handler om en familie anseelse i andres øyne og verdigheten til familien. Dette kan mulig ha en sammenheng med at man har en tendens til å forsterke kulturelle skikker når man kommer til en ny kultur. Man kan se på det som norsk-amerikanerne i USA som holder fast på de norske tradisjonene. På samme måte kan det være til en viss grad av de samme mekanismene som gjør at man danner så sterke kulturelle bånd.

6.2.4 Sårbare grupper

”Mennesker med psykisk og fysisk funksjonshemning er svært sårbare generelt i forhold til tvangsekteskap, og mange hjelpeinstanser vil gjerne ikke ta imot dem fordi de er for tunge” - Informanter Røde Kors

Sårbare mennesker i forhold til æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er først fremst mennesker som på en eller annen måte er litt isolert fra resten av samfunnet. Det kan være i form av en psykisk eller fysisk funksjonsnedsettelse.

”I forhold til unge som har en funksjonshemning, psykisk utviklingshemning så vet vi jo at det er en fare for dem. Da kan man faktisk få et opphold i Norge med at det gjerne er en felles forståelse mellom familier, at noen får en oppholdstillatelse i Norge. – Informant Krisesenter

Mange av informantene bekrefter særlig at dette gjelder for dem som risikerer å bli tvangsgiftet, da de gjerne ikke har en forståelse for hva det betyr å gifte seg. For noen kan en som er kognitivt svak representere en billett til Norge gjennom et giftemål. En familie får da giftet vekk en sønn eller datter og den andre personen får et opphold i Norge. At dette er en problemstilling som er kjent kan tyde på at det skjer og at man burde strebe etter å bekjempe det eller forske mer på det for å avdekke omfanget av slike overgrep i Norge.

*”Jeg har hørt om lesbiske og homofile som har blitt tvangsgiftet mot sin vilje på grunn av ære.”-
Informant Skeiv Verden*

Denne gruppen er sårbar siden det å ha en annen seksuell orientering forbindes med tap av ære. Mange opplever at de blir tvangsgiftet for da er problemet vekke fra familien.

Kunnskapsformidling inn mot miljøet gjøres allerede aktivt, men kan med hell gjøres i større skala.

Flere av informantene forteller at tilknytningen mange ofrene føler til familien gjør det spesielt vanskelig å bryte og holde ut en relokalisering med kode 6. Informant Politioverbetjent Sør-Vest forteller:

”De opplever at de står på bar bakke og null kontakt med familien sin i etterkant. De har småsøsken , det er et kjempestort problem for det er store familieflokker hvor det er født barn i to generasjoner slik at den eldste søster er nesten som en mor for de yngre søsknene og så sier familien at du får ikke lov å snakke med dine småsøsken, når du tar disse valgene så er du ute.”

7. KONKLUSJON

7.1 Oppsummering og konklusjon

Studiens hovedmål har vært å se på hjelpeapparatets håndtering av risikoen for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Jeg har i oppgaven fokusert på hvilke faktorer som virker inn i håndtering av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, hvilke kriterier legges til grunn for å iverksette tiltak og hva som er drivkreftene bak. Problemstillingen er "*Hvordan kan et hjelpeapparat håndtere kollektivistiske strukturer knyttet til utsatte for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse?*". I tillegg har forskningsspørsmålene som jeg formulerte innledningsvis bidratt til i stor grad å klargjøre svaret på problemstillingen. Dette er tydelig beskrevet i empirikapittelet ovenfor.

Den teoretiske tilnærmingen er gjort for å vise hvordan et prinsipp med forsvar i dybden kan påvirkes av informasjonsflyt mellom de forskjellige aktørene som danner hjelpeapparatet for utsatte for æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Videre har jeg prøvd å se på hvordan Rasmussens migrasjonsmodell kan anvendes for å vise en gjenspeiling av de kreftene som virker inn for å gi en god håndtering. I tillegg har viser studien at forståelsen av utviklingen av man-made disasters kan gi en forståelse av hva som er latente feilkilder som man kan håndtere før den latente feilen for utløp i en uønsket hendelse.

Sentralt i denne studien har vært fokuset på å styrke kunnskapen i hjelpeapparatet og samordning mellom aktørene knyttet til samfunnssikkerhet. Studien viser at kunnskap, kompetanse og erfaring er utslagsgivende faktorer når det kommer til hjelpeapparatets evne til å håndtere æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse på en god måte. Kunnskap er viktig for fenomenforståelsen og for avdekkingskompetansen ved kontaktpunkter mellom sårbare mennesker og hjelpeapparatet.

Et sentralt funn i studien er sammenhengen mellom avdekkingskompetanse og kunnskap og erfaringen til å kjenne igjen mønster som er tilknyttet æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Videre vil hjelpeapparatets erfaring ha en direkte påvirkning på hjelpeapparatets håndtering av kollektivistiske strukturer knyttet til utsatte for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Studien viser også at denne erfaringen påvirker hjelpeapparatets evne til å foreta riktige risikovurderinger. En viktig faktor her er betydningen av samfunnets satsing og ressursallokering at hjelpeapparatets håndtering kan forbedres ved at hjelpeapparatet får mulighet til å benytte en tverrfaglig og dynamisk tilnærming til sitt arbeid med æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Studien viser også hvordan risikonivåene og frekvensen av hendelser i større byer hvor æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er mer utbredt, fører til at hjelpeapparatet har mer erfaring med håndtering av disse tilfellene, og dermed er bedre rustet til forebygging og avdekking.

Betydningen av erfaring belyser også behovet for samhandling mellom aktørene, da det gjør at systemet klarer å møte utfordringer ved å hjelpe de personene som er ekstra utsatt og sårbare.

Det gjøres veldig mye bra innenfor håndteringen av æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlesting, og noen ordninger burde bli videreført til resten av landet. Arbeidet til prosjekt november ved Stovner politikammer viser til god håndtering av et krevende problemområde .

Studien viser også at sårbare mennesker med fysisk psykiske funksjonsnedsettelse er i en egen risikogruppe som trenger et bedre vern og et bredt støtteapparat for å ikke bli utnyttet.

7.2   Anbefalinger til videre forskning

Regjeringens handlingsplan for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse varer for perioden 2017-2020. Etersom perioden for den nåværende handlingsplanen går mot slutten, vil et naturlig område for videre forskning være eventuelle endringer i ny handlingsplan. Et interessant område å studere vil også være Regjeringens og hjelpeapparatets evaluering av hvorvidt innsatsområdene og tiltakene har hatt de ønskede effekter, herunder å se nærmere på Regjeringens statusrapport for nåværende Handlingsplan (statusrapport av mars 2019).

Som en direkte oppfølging av denne studien vil det også være interessant å studere de øvrige innsatsområdene i Regjeringens handlingsplan og da særlig Innsatsområde 3 som handler om å endre holdning og praksis i berørte miljøer. I den konteksten ville det vært særlig interessant å se nærmere på hvilket holdningsarbeid som rettes direkte mot de mest utsatte kollektivistiske strukturene. I tillegg kunne det vært interessant å se på Innsatsområde 2 som handler om å styrke hjelpen til personer som bryter med familie og nettverk, og de tiltak som retter seg direkte mot hjelpeapparatets arbeid, som for eksempel Politiets retningslinjer for oppfølging av trusselutsatte.

Et emne som dukket opp i intervjuprosessen var Prosjekt November, som er et pilotprosjekt som gjennomføres på Stovner politistasjon i Oslo. Prosjekt November hadde vært en interessant studie å gå i dybden på, og da særlig hvordan hjelpeapparatet gjennom Prosjekt November har fått mulighet til å benytte en tverrfaglig og dynamisk tilnærming til sitt arbeid med æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. Relatert til dette kan det på samfunnsikkerhetsfeltet være spesielt relevant å se nærmere på hjelpeapparatets fokus på samordningen mellom flere aktører og etablering av tverrfaglige og tverretatlige team.

Sentralt i denne studien har vært fokuset på å styrke kunnskapen i hjelpeapparatet og samordning mellom aktørene knyttet til samfunnsikkerhet. Fra et risikoperspektiv, er risikovurderingsverktøyet PARTRIARK av særlig interesse. Et av tiltakene i Regjeringens handlingsplan er at PATRIARK skal implementeres som risikovurderingsverktøy i alle landets politidistrikt. En særlig spennende studie er derfor hvordan denne implementeringen gjennomføres. Kanskje ville hjelpeapparatets erfaring med æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse og hvordan denne erfaringen påvirker hjelpeapparatets evne til å foreta riktige risikovurderinger være et interessant tema for videre studiet. Da kunne man sett nærmere på forskjeller i distriktene og om utsatte grupper er mer utsatt for risiko i større byer hvor æresrelatert vold, negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse er mer utbredt, men hvor også hjelpeapparatet har mer erfaring med håndtering av disse tilfellene.

LITTERATUR

- Bredal, A. & Melby, E.R. (2018). *Sårbarhet og styrke: Barnevernets møte med minoritetsjenter utsatt for vold og sterk kontroll*. Oslo: Høgskolen i Oslo og Akershus
- Aisha K. Gill, P. C. a. R. W. (2018). Shaping Priority Services for UK Victims of Honour-Based Violence/Abuse, Forced Marriage, and Female Genital Mutilation. *The Howard Journal*, 57:4, 576-595. doi:10.1111/hojo.12287
- Aven, T. (2007). *Risikostyring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Aven, T., Boyesen, M., Njå, O., Olsen, K. H., & Sandve, K. (2004). *Samfunnssikkerhet*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Barne-, ungdoms- og familiedepartementet (2018). *Årsrapport 2018 Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll*. <https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004885>: Bufdir
- Beredskapsdepartementet, *Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017-2020): Retten til å bestemme over eget liv*. (03/2017). https://www.regjeringen.no/contentassets/e570201f283d48529d6211db392e4297/handlingsplan_rettentil-a--bestemme-over-eget-liv.pdf
- Bjørnset, J. H. F. O. M. (2019). *Migrasjon, foreldreskap og sosial kontroll*. Oslo: FAFO-rapport.
- Blaikie, N. (2010). *Designing social research: the logic of anticipation* (2nd ed.). Cambridge: Polity Press.
- Dogan, R. (2018). Do Woman Really Kill for Honor? Conceptualizing Woman`s Involvement in Honor Killings. *Deviant Behavior*, 39:10, 1247-1266. doi:10.1080/01639625.2017.1420454
- Engen, O. A. H., Kruke, B. I., Lindøe, P. H., Olsen, K. H., Olsen, O. E., & Pettersen, K. A. (2017). *Perspektiver på samfunnssikkerhet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk
- Hollnagel, E. D. D. W. & Leveson, N. (2006). *Resilience Engineering: Concepts and Precepts* Ashgate.
- Gangoli, G. (2018). Perception and barriers: reporting female genital mutilation. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 10(4), 251-260. doi:10.1108/JACPR-09-2017-0323
- Gruber, S. (2011). "In the Name of Action Against "Honour-Related" Violence." 1(3): 126.
- Hague, G., et al. (2013). "‘Honour’-based violence and Kurdish communities: Moving towards action and change in Iraqi Kurdistan and the UK." *Journal of Gender Studies* 22(4): 383-396.
- Barne- ungdoms- og familiedepartementet (2012), *Tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlig begrensninger av unges frihet (2013-2016)*. Oslo

- Lillevik, O. G., Salomonsen, J. S., & Nordhaug, I. (2019). *Vold i nære relasjoner- diskurser og fenomenforståelse*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Onal, A. (2008). *Æresdrap: menn som drep kvinner*: Det Norske Samlaget.
- Payton, J. (2014). "“Honor,” Collectivity, and Agnation: Emerging Risk Factors in “Honor”-Based Violence." *Journal of Interpersonal Violence* **29**(16): 2863-2883.
- Pidgeon, N., Amp, Apos, & Leary, M. (2000). Man-made disasters: why technology and organizations (sometimes) fail. *Safety Science*, *34*(1), 15-30.
doi:10.1016/S0925-7535(00)00004-7
- Rosness, R., & Sikkerhet, S. (2010). *Organisational accidents and resilient organisations : six perspectives* (Rev. 2. ed. Vol. STF38 A17034). Trondheim: SINTEF, Technology and Society, Safety Research.
- Turner, B. A. (1997). *Man-made disasters* (2nd ed. ed.). Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Ugelvik, T. (2019). *Sosial kontroll*. Oslo: Universitetsforlaget
- Wikan, U. (2003). *For ærens skyld: Fadime til ettertanke*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Wikan, U. (2008). *Om ære*. Oslo: Pax Forlag.

FIGUR INDEX

Figur 1 (Engen, Kruke et al. 2017).....	27
Figur 2 Aktører i beslutningsprosesser (Rosness, 2010:86).....	28
Figur 3: Hjelpeapparatet i en sosio-teknisk modell.....	44
Figur 4: Aktører i hjelpeapparatet inspirert av Rosness (Rosness, 2010, s. 86).....	50
Figur 5: Migrasjonsmodell inspirert av Rasmussen(Engen, Kruke et al. 2017)	67